

Det här verket har digitaliserats vid Göteborgs universitetsbibliotek och är fritt att använda. Alla tryckta texter är OCR-tolkade till maskinläsbar text. Det betyder att du kan söka och kopiera texten från dokumentet. Vissa äldre dokument med dåligt tryck kan vara svåra att OCR-tolka korrekt vilket medför att den OCR-tolkade texten kan innehålla fel och därför bör man visuellt jämföra med verkets bilder för att avgöra vad som är riktigt.

This work has been digitized at Gothenburg University Library and is free to use. All printed texts have been OCR-processed and converted to machine readable text. This means that you can search and copy text from the document. Some early printed books are hard to OCR-process correctly and the text may contain errors, so one should always visually compare it with the images to determine what is correct.

Rapport

R46:1976

TättRätt

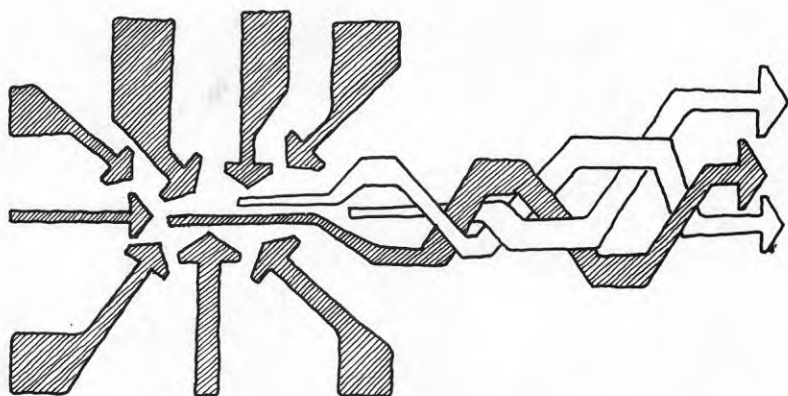
**En aspektstudie omkring
lokal-miljöers
koncentration och integration**

**Peter Broberg
Anders Ekholm**

Byggforskningen

TEKNISKA HOGSKOLAN I LUND
SEKTIONEN FOR VÄG- OCH VATTEN
BIBLIOTEKET

R46: 1976

TRÄTTÄTT

EN ASPEKTSTUDIE
OMKRING LOKAL-MILJÖERS
KONCENTRATION & INTEGRATION.

Peter Broberg
Anders Ekholm

Denna rapport hänför sig till forskningsanslag 750199-4 från Statens råd för byggnadsforskning till Stiftelsen för Industriellt och Ekologiskt Byggeri, Landskrona.

Statens råd för byggnadsforskning, Stockholm
ISBN 91-540-2616-4

LiberTryck Stockholm 1976

INNEHÅLLSFÖRTECKNING

1. OM INTEGRATION	5
a) Blandmiljö och kvalitet	6
b) Den periodiska integrationen	7
c) Integrationsplanering - en ny aktivitet	10
d) Hierarkiska mönster och öppna system	14
2. ORGANISATIONSMODELLER	19
a) Hierarkisk grundmodell	20
b) Stad-naturmodell	24
c) Bostad-verksamhetsmodell	26
d) Samordningsmodell	27
3. INDIVID-GRUPP I PLANERING	31
a) Allmänt/exempel	32
b) Individ contra grupp	38
c) Normer och rymlighet	39
d) Gruppstorlek och representativitet	41
e) Gruppstorlek och med-deltagande	41
f) En grupp är en grupp är en grupp	44
g) Vägen längs vilken	44
h) Generell grupp-modell	45
4. 40-FLOCKEN	49
a) 40-flocken - det statistiska underlaget	50
b) 40-flocken och principmodellen	55
c) Exempel på en 40-flock	58
5. SAMORDNINGSMODELLEN RELATIONER	61
a) 40-flocken och integrationsmodellen	62
b) 40-flocken och stad/natur	63
c) 40-flocken och bostad-verksamhet	64
d) 40-flocken och bebyggelsemodellen	64
6. BEBYGGELSEMODELLERNA	67
a) Planprinciperna	69
b) Innehåll (potential och tillgång)	70
c) Fördelningsprincip	75
d) Lätt system	77
e) Blandat system	81
f) Tungt system	84
7. KONKLUSION	89
a) Studiens resultat	90
SAMMANFATTNING	97
BILAGOR	105
LITTERATURLISTA	109

FÖRORD

Under våren -75 ansökte vi BFR om medel för att genomföra en studie omkring begreppet integration i fysisk planering och byggande. Studien avsåg att undersöka de problem och möjligheter som knyter sig till skapandet av blandmiljöer i lokalskala, där dels stad och natur förenades och dels olika verksamheter och bostäder sammanfördes. Den bild som en sådan integrationsstudie kunde teckna skulle omsättas i tre bebyggelsemodeller knutna till olika typer av byggsystem - ett lätt, ett tungt och ett blandat.

Under studiens gång utökades integrationsmodellen till att också omfatta ett socialt mönster och därmed togs steget mot en mera fullvärdig modell för ett mikrosamhälle.

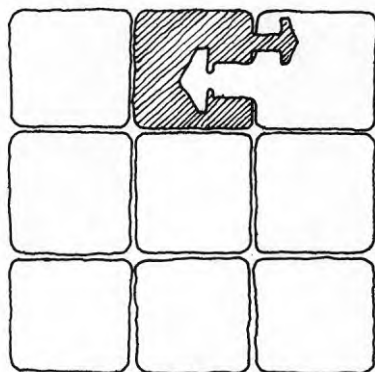
Studien har utförts för ett begränsat belopp och skall tas som ett begynnande försök att bygga upp exempelmodeller för integrerade lokalmiljöer. Avsikten med modellen är i första hand att få fram underlag för en diskussion om de lokalmiljöer som skapas idag i kommunerna. Det är stor skillnad mellan det sätt och det resultat som man traditionellt begagnar sig av och når till i planeringen i dag och den modell och det tillvägagångssätt som här illustreras. I denna skillnad finns underlag för en diskussion om våra närmiljöer. I andra hand kan studien ses som en inspiration till att ta itu med de väsentliga integrationsfrågor som finns i samhället.

Landskrona i mars 1976

STIFTELSEN FÖR INDUSTRIELLT OCH EKOLOGISKT BYGGERI

Peter Broberg

Anders Ekholm

KAPITEL 1
OM INTEGRATION

T Ä T T - R Ä T T

1. OM INTEGRATION

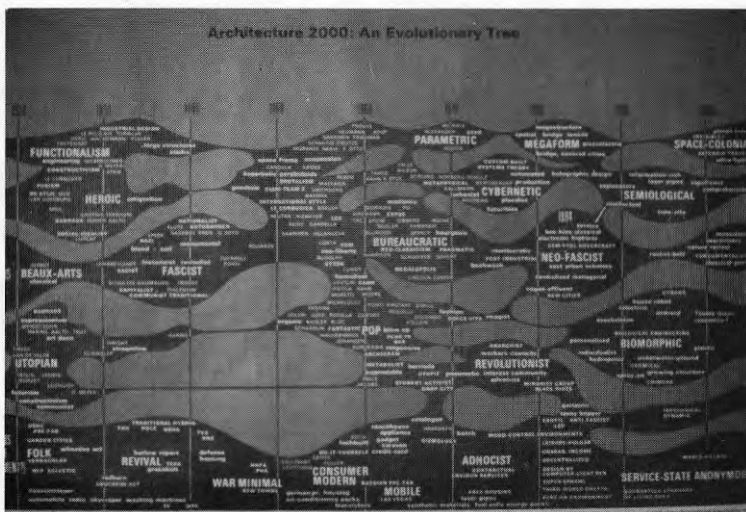
1a Blandmiljö och kvalitet

Allmänt betraktar vi den blandade miljön som en kvalitet. Blandningar av olika enheter skapar variationer, spänningar och upplevelser. En rad forskningsrapporter under senare år har behandlat variationsproblemet (I. Gehl, J. Gehl, E. Målöe Chr. Alexander) och pekat på de negativa effekterna av alltför variationsfattiga miljöer och de positiva i ett flertal blandmiljöer - de flesta dock i äldre miljöer.

Samtidigt kan blandning av olika komponenter medföra problem och en av de tyngre faktorerna i

planeringen är just att skilja på olika element som kan orsaka störningar för varandra. Miljökvaliteter uppstår många gånger genom separering. Vad som helst kan givetvis inte sammanställas och den blandade miljön har därför såväl en negativ som en positiv pol.

Under de senaste decennierna har huvudvikten i planeringen och byggandet legat på uppdelning av verksamheter och komponenter i specialkonstellationer för "renodlade" verksamhetsområden och husgrupperingar. Den funktionalistiska planeringen som är den nuvarande ideologiska grunden har därför i den allmänna uppfattningen kommit att i hög grad bli synonym med separering, variationsfattigdom och isolerad specialisering.

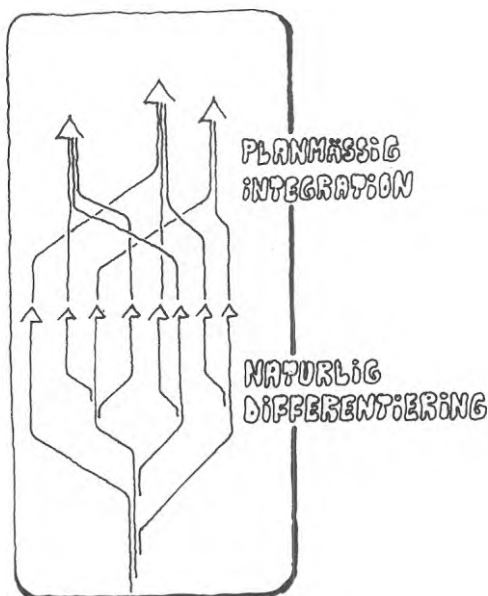

När det gäller samhällsfenomen är det nödvändigt att se dessa i tidsperspektiv och det kan därför vara rimligt för funktionalismens vidkommande att också ställa denna i relation till allmänna evolutionsteoretiska företeelser. T.ex. konstaterar man inom evolutionsforskningen att perioder av naturlig differentiering eller spridning normalt avlöses av perioder präglade av integration eller planmässig sammanläggning.

1b. Den periodiska integrationen - en utvecklingsnödändighet.

Det skall här anföras två citat av den franske evolutionsfilosofen Teilhard de Chardin som just beskriver utvecklingens tendens att avlösa specialiserings- och integreringsperioder med varandra, samt att använda den planmässiga sammanläggningen som en organisationsförbättrande metod.

Det skall tilläggas att begreppet utveckling i evolutionsforskningen används i en positiv betydelse och relaterad till naturens process rör det sig om ett "uppåtstigande" förlopp. Utvecklingsprocessen definieras av dem som sysselsätter sig med organisk systemutveckling (t.ex. biologer) som en fortskridande förbättring av livets organisationsformer som

tillåter en ständigt ökad behärskning av miljön och ökat oberoende av förändringar i denna miljö, tillsammans med förmågan till fortsatt utveckling i samma, i stort sett, progressiva riktning.

Julian Huxley t.ex. lägger fram följande två kriterier för framåtskridandet:

1. Ökat oberoende eller ökad behärskning av miljön.
2. Förmåga till fortsatt utveckling.

Dessa kriterier kan även ligga till grund för en exosomatisk utveckling och inte bara hänföras till de biologiska systemens evolution. Man får då i så fall notera de skillnader som ligger i biologisk och samhällsmässig utveckling. Huxley säger att "samhällets eller människans utveckling är inte biologisk utan sociologisk. Den fungerar genom en mekanism av kulturella traditioner som inbegriper kumulativ självalstring och egenvariation hos andliga verksamheter och deras produkter". Biologen C.H. Waddington stödjer också detta

synsätt i förklaringen: "Människans framsteg bottnar inte bara, eller ens huvudsakligen, i biologisk evolution. När människan utvecklade en ny möjlighet att utnyttja sin miljö - t.ex. konsten att flyga - har detta givetvis inte skett genom samma typ av processer som ägt rum när andra organismer, exempelvis fåglarnas förfäder, utvecklade liknande företården. Hos människosläktet spelar den biologiska evolutionen en relativt obetydlig roll. Den har trängts tillbaka av en ny progressiv metod, som är typisk för människan".

Detta innebär att en framåtskridande process i sin form och i sina metoder är annorlunda i samhället än i den biologiska världen. Det huvudsakliga man avser att säga med ordet utveckling när det används om mänsklig andlig växt och mänskliga kulturverksamheter är, "att individens personlighet eller någon kulturverksamhet visar en värdeökning av något slag i riktning mot ökad insikt, effektivitet, behärskning, kulturell betydelse osv". (John Landqvist)

Trots dessa skillnader finns det en generell basnivå i de av Huxley formulerade framstegskriterierna som kan anses giltig även i det mänskligt kulturella sammanhanget. Utifrån denna generella nivå kan man då tala om ökat oberoende eller ökad behärskning av miljön och förmåga till fortsatt utveckling som en värdeökning ifall den sker inom ramen för de ekologiska gränserna och i sociala, humanistiska former.

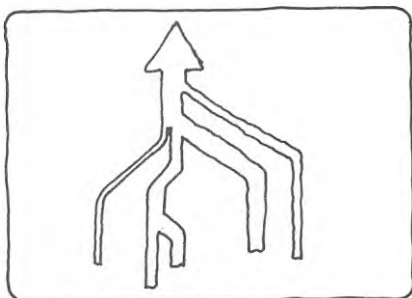
Utveckling i denna studie avser skapandet av 1. mera allsidiga, samhällsförankrade (stabila = oavhängiga) fysiska miljöer och av 2. mera samverkande, andelsorienterade (effektiva = behärskande) fysiska miljöer och av 3. mera livsuppfostrande (fortsatt utveckling) fysiska miljöer.

I denna utveckling förekommer således perioder av integration och av differentiering och om övergången från speciallinjer till samverkansmönster, säger Teilhard de Chardin.

- "Ett utvecklat phylum (bunt av specialiserade utvecklingslinjer) har oftast gestalt av en kranställd förgrening av konsolierade former.

Och det är vid denna tidpunkt som en medfödd tendens till samhällsbildning avslöjar sig i hjärtat på vart och ett av förgreningens linjer och fulländar fenomenet. Om samhällsbildningen måste jag återtaga, vad jag uttalat ovan, rent generellt om den viktiga förmå-

gan till association. Då varje speciell grupp av individer eller organiserade differentierade helheter är förhållandevis sällsynta i naturen, frestas vi att endast se på dem som undantag i utvecklingen. Motsatt detta första intryck, för en noggrannare iakttagelse till den slutsats att samhällsbildningen (sammanläggningen av olikheter) är en av den organiserade materiens viktigaste utvecklingslagar. - Skulle det vara den levande gruppens sista försök att genom att hänga bättre samman kunna öka sitt motstånd mot förstörelse och sin makt till erövring? Eller skulle det

vara en nyttig metod som den har hittat för att speciellt kunna öka sin inre rikedom genom att göra sina resurser tillgängliga för alla?... Vilken den djupare orsaken än kan vara, står vi inför ett faktum. När en bunt av utvecklingslinjer i en kranställd förgrening en gång når sin slutgiltiga form, har dess beståndsdelar en lika så säker strävan att närma sig varandra och bilda samhällen eller sammanläggningar, som en fast kropps atomer har att kristallisera sig".

Om planmässig sammanläggning

- "Reproduktion, konjugation, association... hur mycket de än förlänges, betyder dessa rörelser inte i sig själv annat än en organismernas ytliga utveckling. Om livet endast hade dessa metoder till sin disposition skulle det alltid utveckla och variera sig på samma nivå. Det skulle likna en flygmaskin, som susade fram längs landningsbanan utan att förmå lyfta. Det skulle aldrig stiga uppåt.

Här kommer sammanläggningens fenomen in och spelar rollen som vertikal komponent".

citat - Teilhard de Chardin -

1c Integrationsplaneringen - en ny aktivitet

Under senare år har funktionalismen som planeringsideologi blivit värderad utifrån de effekter som den medfört av miljömässig art just utifrån sin tendens till differentiering och synpunkter om integration har allt oftare dykt upp i olika skalor och sammanhang. Mycket tyder på att vi står inför en period där integrationsproblemen blir viktiga och där planmässigt etablerade blandmiljöer blir nödvändiga.

Problemställningen om integration och blandmiljöer är på många sätt ny. Den innehåller både sociala, ekologiska, ekonomiska, funktionella och tekniska komponenter som inte i sin nuvarande skepnad eller i sitt samspel har direkta historiska förebilder. Inte heller finns det någon utvecklad integrationsplanering som kan ge erfarenhet som stöd. Planering för integration på bredare bas omfattande områden av olika art och omfattande olika planeringsskalor i sammanhang får därför ses som en ny aktivitet.

Det är uppenbart att metoder för att angripa integrationens problem inte är identiska med dem som tar upp aspekten omkring differentiering - (även om en rad problem "gemensamma" i form av att vara bak- och framsida. För funktionalisten har det t.ex. varit naturligt att välja ut nivåer, sektorer eller partier ur

helheten och studera eller planera dessa. För en integrerande strävan blir det också nödvändigt att behandla bitar ur helheten, men det blir omöjligt att arbeta utan att relatera bitarna till helheten efter en täckande spridningsmodell. Därför måste metoder utvecklas där delar och helhet sätts i kontakt med varandra. Fyll skillnad från den funktionalistiska metoden - som då betecknar den sektoriella forskningen - kan en sådan metod sökande sammanhang "över gränserna" kallas strukturellistisk. Som stöd för detta kan följande beskrivning från Piaget's "Strukturalismen" användas.

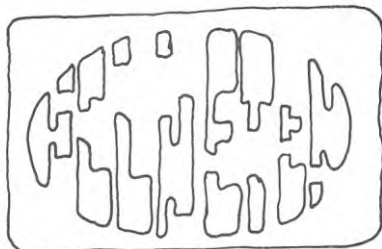
"För att kunna göra denna distinktion är det nödvändigt att acceptera att det faktiskt finns ett gemensamt begriplighetsideal som alla "strukturellister" eftersträvar eller uppnår, medan deras kritiska målsättningar är oändligt varierande. Inom matematiken t.ex. vänder sig strukturalismen mot uppsplittringen i olika grenar och återfinner enheten med hjälp av isomorfier. För generationer av språkforskare innebär strukturalismen i första hand ett avlägsnande från forskning baserad på isolerade fenomen och utgör ett försök att upprätta synkront fungerande helhetssystem. Inom psykologin har strukturalismen främst bekämpat de "atomistiska" tendenser som sökte reducera totaliteterna till kombinationer av enkla element. I den aktuella debatten avgränsar strukturalismen dels historicismen, dels funktionalismen, och ibland t.o.m. alla teorier som baserar sig på antagandet om ett "människt subjekt" i allmänhet".

citat - Jean Piaget -

Utifrån intresset för integrationselementet har det här utförda arbetet gjorts som en konstruktiv studie. I stället för att kartlägga det existerande har strävan varit att konstruera modeller. Dessa modeller har man dock önskat vara realistiska och de är därför byggda med utgångspunkt i existerande förhållanden. Man kan bygga utopiska modeller för att visa ideal-situationer och man kan bygga realmodeller som ligger så nära den existerande verkligheten att de kan förverkligas. I detta fallet rör det sig alltså om konstruktion av realmodeller

För ett arbete med att konstruera modeller inom en strukturalistisk metod är problemet - och i synnerhet i denna övergångsperiod - att finna sammanhang eller mönster som kan beskriva helhet och delar. Sådana mönster måste vara överblickande och relationer snarare än detaljerade data blir det väsentliga innehållet. Men för att finna sådana mönster, måste man sprida sitt intresse över ett större fält - över helheten - och plocka fram vissa bitar så fördelade att ett mönster kan tecknas.

FÖRDELADE FRAGMENT

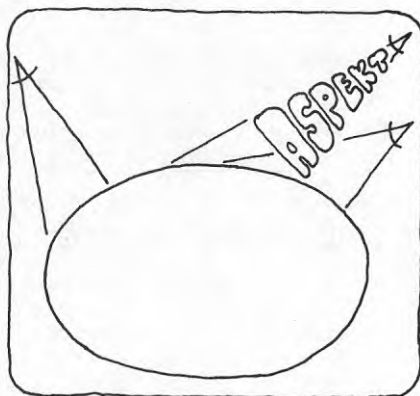

En sådan metod, där man strävar efter en helhetsbild medför givetvis problem. Samma situationsbedömning som gjorts i en studie om bostadsområdesplanering kan göras principiellt för denna metod.

- " Här undersöker jag bostadsområdesplanering som en förmedlande institution mellan processer i samhällsutvecklingen i stort och de individuella eller kollektiva levnadsvillkor som blir synliga i bostadsområden. Dessa tre teman är i framställningen invävda i varandra. Priset för ett övergripande perspektiv på dessa frågor är förenklingar. Jag tror dock att det är till ett övergripande perspektiv man inom planering måste söka sig när man önskar bedöma och påverka boendets sociala aspekter. Jag har sett det så att värdet av en fragmentarisk helhetsbild överväger de brister och uppenbara svårigheter den för med sig."
- citat - Social Tidskrift -

Ju fler bitar man då kan få fram, fördelade över helheten ju fullvärdigare blir mönstret och motsatt ju färre nivåer som drages in, ju större risker uppstår för att sammanhanget blir fel.

Den typ av vanskligheter som kan uppstå i avgränsade mönsterstudier framstår tydligt inte minst hos Christoffer Alexander, mönsterspråkets fader. Hans systemuppbyggnad innehåller tre komponenter kallade problem, sammanhang och lösning och i systemet definieras problemet, sätts in i sin ram och illustreras med en eller flera lösningar. Ett boendeproblem som t.ex. kontakten mellan boenheten och gatan beskrivs, sätts i relation till sammanhanget - bostadsområdet - varvid förslag till strukturella lösningar kan uppställas. Lösningarna är givetvis avhängiga av det sammanhang de ingår i och således blir detta sammanhangs definition väsentlig och basal. Sättes bostaden in i sammanhanget bostadsområdet - en klart funktionalistisk sektoriseringsmodell - gives en viss typ av lösning.

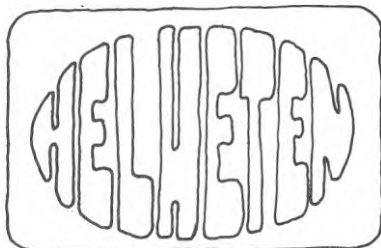
Sätts bostaden däremot in i ett annat sammanhang t.ex. blandkvarterets - gives en annan lösning. Detta innebär att man måste vara klar över vilken typ av sammanhang som är den riktiga och här saknar t.ex. Christoffer Alexander hela den hierarkiska modell vars överordnade regionala och stadsmässiga nivåer skulle kunna ge honom riktiga sammanhang för de mindre delarna.

Detta principiella exempel visar att de mönster som problemen och integrationsstudierna vilar på måste omspanna helheten. Kan det så också göras fylligt - genom en strävan mot fullvärdiga mönster - är detta en ytterligare säkerhet.

(Inom ramen för större forskningssatser kan sådana mera fullvärdiga mönster konstrueras och inom ramen för små studier, som den här aktuella, kan glesare mönster byggas upp. Båda typerna är säkert nödvändiga då fullvärdigare mönster ger flera bindningar än glesare och därmed kanske mindre utrymme för fria konstruktioner).

Metoden med helhetsdefinierande mönster skiljer sig starkt från den funktionalistiska forskningens framgångssätt. Funktionalismens områdesorienterade arbetsätt avgränsar vanligen en sektor, en nivå eller en mindre del (av helheten) och analyserar denna. Detta för oftast till suboptimerade förslag och lösningar.

Den strukturalistiska metoden, å andra sidan, strävar efter att bygga sina studier på ett fält av intressepunkter fördelade över ett stort område - helheten. På så sätt kan den helhet som delarna/problemen ingår i bli definierad samtidigt som samspelet mellan delar och helhet samt delar och delar kan bearbetas.

Integrationsstudier som berör samordning av olikartade områden kräver 1. att de olika områdena organiseras i sådana mönster att de kan relateras till varandra och 2. att de var för sig utgör ett mönster där helhet och delar kan relateras till varandra.

1d. Hierarkiska mönster och öppna system.

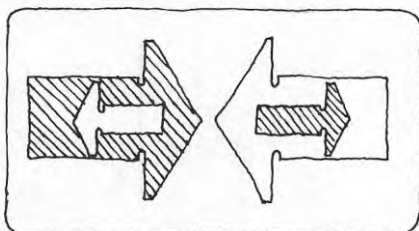
När det gäller strukturella helhetsmönster kommer man in på vissa fundamentala systemteoretiska problemställningar. Under senare år har t.ex. stark kritik riktats mot hierarkiska system baserad på föreställningen att hierarkier är negativa och hämmade. Man gör sig här skyldig till en felvärdering i det att man bortser ifrån att hierarkier kan vara uppbyggda av slutna eller öppna delsystem och att det lösande ligger i hierarkiska mönster som är uppbyggda av slutna (eller auktoritära) delsystem. Hierarkiska system uppbyggda av öppna delsystem utgör emellertid en helt annan typ och det skall här hävdas som en hypotes att komplexa samhällssystem i sin grundläggande organisation nödvändigtvis måste baseras på såväl hierarkiska som öppna mönster.

HIERARKI & ÖPPENHET

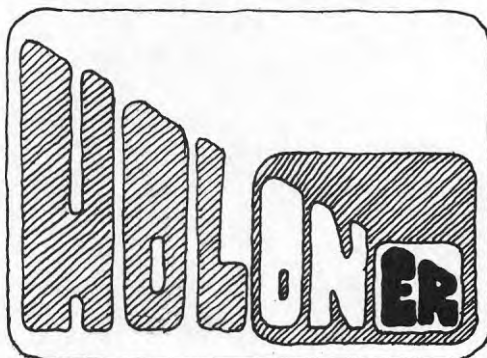
Som ett stöd för detta antagande och som inspiration för tankar omkring mönsterorganisation skall här citeras en systemteoretisk beskrivning hämtad från Arthur Koestler:

- "I följande avsnitt skall jag i korthet återge några teoretiska synpunkter som jag har framlagt i tidigare böcker och försöka tillämpa dem på ämnet för den här studien.

Jag har liknat de stora synteser som vetenskapen nått fram till under de sista hundrafemtio åren vid ett floddelta. Men varje sammanflöde - såsom samordnandet av elektricitet och magnetism, eller av partiklar och vågor - följdes också av en spridning i mer eller mindre specialiserade förgreningar vilka i sin tur fördelades i ett nät av bevattningskanaler. För att ta en annan liknelse, ökad specialisering är som artärens förgrening i kapillärkärl: sammanslagningen är som det motsatta uppgöendet i vener. Det cykliska förloppet gör att idéernas utveckling liknar en serie fortlöpande differentieringar, specialiseringar och återföreningar på högre nivå - en fortgång från ursprunglig enhet via mångfald till mera sammansatta mönster av enhet-i-mångfald.

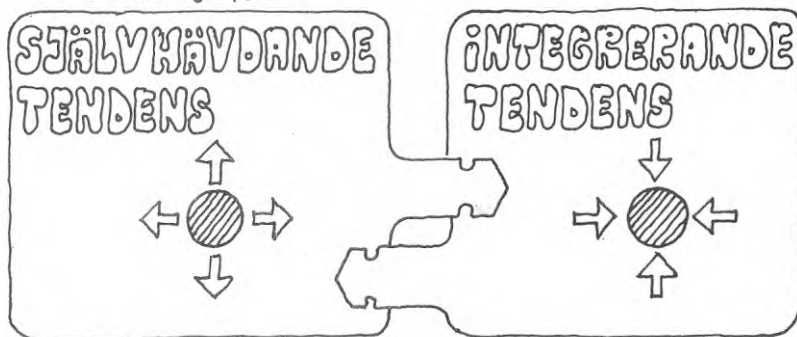

Denna dubbelsidighet i vetenskapens utveckling speglar en grundläggande polaritet i själva naturen: differentiering och integrering. I det växande embryot förgrenar sig den successiva cellbildningen i mångskiftande vävnader som till sist integreras i organ. Varje organ har den dubbla egenskapen att vara en underordnad del och en självständig helhet - som fortsätter att fungera även vid en transplantation. Individens själv är en organisk helhet men samtidigt en del av en familj eller en folkstam. Varje samhällsgrupp har kännedom för ett sammanhängande helt men också för en underordnad och beroende del inom ett samhälle eller en stat. Delar och helheter i absolut mening existerar inte någonstans. Den levande organismen eller samhällskroppen är inte ett hopplöck av elementära småbitar: de är mångskiktade, hierarkiskt ordnade system av subuniteter som innehåller subuniteter av lägre grad liksom kinesiska askar. Dessa subuniteter

ter - eller "holoner" som jag har föreslagit att man kan kalla dem - är företeelser med Janusansikten som framvisar både helheternas oberoende egenskaper och delarnas beroende egenskaper. Varje holon måste bevara och hävda sin självständighet, annars skulle or-

ganismen förlora sin egenart och upplösas i en formlös massa - men samtidigt måste holonen hela tiden underordna sig helhetens (redan existerande eller småningom framväxande) krav. "Oberoende" betyder i detta sammanhang att organeller, celler, muskler, nerver och organ alla har sin inneboende rytm och sitt funktionsmönster, understödda av självreglerande mekanismer samt att de har en tendens att vidhålla och hävda sina karakteristiska aktivitetsmönster. Denna självhävdande tendens är en grundläggande och allmän egenskap för holoner som yttrar sig på alla plan, alltifrån cellerna till enskilda individer och samhällsgrupper.

Å andra sidan påbörjas, hindras eller modifieras holonernas aktivitet genom kontroller på högre nivå inom hierarkin. Hjärtverksamheten t.ex. kontrolleras av det autonoma nervsystemet eller av hormoner. Dessa är i sin tur beroende av order från hjärncentra som kan befalla och ingripa via underordnade centras rutinfunktioner. Holonens självhävdande tendens har alltså sitt motstycke i dess integrerande att fungera som en del av ett större helt.

Polariteten mellan dessa båda tendenser eller potentialer är ett allestädes närvarande fenomen på alla livsområden. I mångfalden av sociala hierarkier framträder de självhävdande tendenserna av olika slag som själviskhet, gruppsolidaritet, nationalism och så vidare: den integrerande tendensen som altru-

ism, samarbetsvilja, internationalism - i allmänhet så att man fogar sig efter intressena hos det stadium som ligger närmast över i hierarkin. Organismernas och samhällenas stabilitet är beroende av den rätta balansen mellan de motsatta tendenserna hos holonerna. Under normala förhållanden befinner sig de båda i dynamisk balans. Under pressade förhållan-

den kan den attackerade delen av en organism visa benägenhet att undandra sig helhetens kontroll. Samma sak gäller samhällsgrupper som, när spänningen når en kritisk gräns, försöker göra sig själva defintivt gällande till skada för helheten. Omvänt kan helheten utöva en alltför sträng kontroll över delarna och på så sätt beröva dem deras individualitet.

Denna grundläggande polaritet är inte något metafysiskt postulat utan en direkt följd av dubbelheten i varje stabil biologisk enhet som en självtrygg helhet och en avhängig del av en större helhet. De självhävdande tendenserna i holonens Janusansikte härrör från det förra, de integrerade tendenserna från det senare. Janus härskar också över den livlösa naturen. I kvantfysiken tillskriver komplementaritetsprincipen de atomära företeelserna en dubbelnatur - förmågan att agera som en partikel, en liten, kompakt helhet och alternativt som en vågrörelse hos det nirvanaliknande psi-fältet. Hos universum i stort bevaras stabiliteten genom jämvikten mellan motstridande krafter: i fysikalisk mening tröga, centrifugala tendenser representerar de oberoende egenskaperna hos delar inom den kosmiska hierarkin, från galaxer och ända ner till molekyler, medan kohesionskrafterna, både de elektromagnetiska och gravitationella, håller delarna på plats i den större helheten.

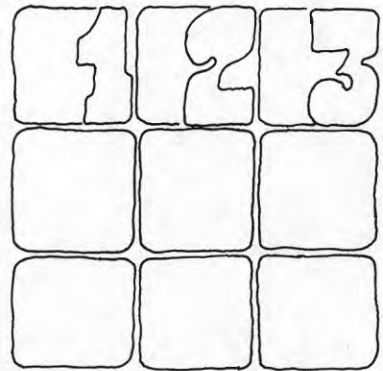

På den organiska utvecklingsstegen sträcker sig ytt-ringarna av den integrerade tendensen från symbios och kolonibildning till de sammanhållande krafterna i flockar och hjordar och föreningslänkarna i insekternas samhällen samt slutligen de sexuella banden och de sociala hierarkierna hos primater och människor. De självhävdande tendenserna tecknar en liknande skala: växterna tävlar om luft och ljus, djuren om ekologiska lokaler, och inom varje art och släkte råder tävlan om utrymme, dominans, makar och föda.

De krafter varigenom den grundläggande polariteten yttrar sig varierar på alla nivåer, men ändå går samma mönster igen hela vägen. De båda Janusansiktena: det ena en stolt och självhävdande helhet, det andra en ödmjuk och underordnad del är ett användbart symbolpar.

citat - Arthur Koestler - "Slumpens rötter".

Modellkonstruerandet kommer i det följande att bygga på hierarkiskt organiserande mönster som med nivåer ordnade som öppna system tjänar som bas för en integrerande planering.

KAPITEL 2

ORGANISATIONS- MODELLER

2. ORGANISATIONSMODELLER

2a. Hierarkisk grundmodell

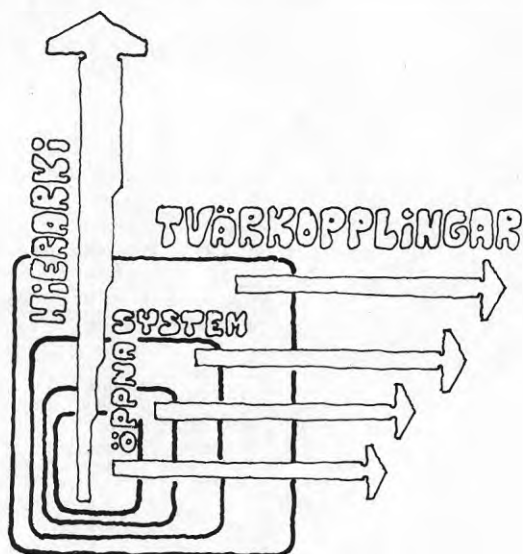
"Varje holon måste bevara och hävda sin självständighet, annars skulle organismen förlora sin egenart och upplösas i en formlös massa - men samtidigt måste holonen hela tiden underordna sig helhetens krav".

citat - Arthur Koestler -

Kravet på det levande systemet som en hierarkisk och öppen systemmodell leder till en rad överväganden omkring mönster och dimensioner.

Vårt nuvarande samhällssystem och vårt miljöplaneringssystem är båda i sina principer hierarkiska och i vissa avseenden öppna. Dock existerar ingen klar

hierarkisk struktur som gör tvärkopplingar mellan olika områden enkel och likaså utgör planering och byggande i stora avsnitt slutna system som försvårar samverkan. I denna studie har därför eftersträvat 1. att uppställa hierarkiska modeller för de artområden som sökes integrerade sålunda att enkla tvärkopplingar möjliggjorts och 2. att organisera nivåerna som öppna system som omfattar varandra.

Med hierarkiska system avses i denna studie samma mönster som Koestler beskriver, nämligen enheter som liksom "kinesiska askar" omfattar varandra. Med öppna system menas enheter vars principer med hänsyn till form, yttre organisationsavhängighet och inre relationer är fasta men vars speciella uttryck, placeringar och detaljerade innehåll är obestämt, liksom enheternas avgränsning utåt mot andra enheter är flytande - permeabel eller semi-permeabel. (Det är således viktigt att notera skillnaden mellan princip och exempel).

Studien har som exakt mål att belysa olika integrationsmodeller i närmiljöskala i form av komprimerade bebyggelser och som basala integrationsfaktorer har uppställts stad-natur förhållandet och bostadsverksamhetsförhållandet. I anslutning till ovan beskrivna antaganden krävs därför i första hand uppställningen av två hierarkiska mönster som kan bidra till att definiera helheten och som kan tjäna som mall för lokaliseringen av den enhet (närmiljö) som skall specialstuderas.

Den grundläggande urbana hierarki som kan uppställas för den fysiska planeringen - om modellen primärt baseras på geografiska (inte administrativt politis-

ka) utgångspunkter - är ett mönster från klotet över den urbana regionen ("regionstaden") till stadsdelen och dess byggnadsverk.

Den urbana grundmodell som organiserats på detta sätt bygger då på en stigande komplexitet ordnad i komplexitetsnivåer. Denna grundmodell utgör det basala mönster som integrationsmönsterna i det följande blir anpassade till.

(För en mera djupgående beskrivning av detta basmönster hänvisas till "Skitse til en organisk bybyggningsmodel" SBI-rapport nr2 Köbenhavn 1972).

MÖNSTER.

Detta mönster kan konstrueras på följande sätt. Den största fysiska planeringsdimensionen - jordklotet i sin helhet - och den minsta (i det här sammanhanget) byggnadsmaterialen utgör naturgivna övre och undre dimensioner för hierarkin.

Mellan dessa nivåer kan mönstret organiseras på olika sätt. Man kan dock betrakta vissa mellanliggande nivåer som lämpliga att utgå ifrån, så som den geografiska regionen och den inom svensk plantradition skapade stadsenheten på ca 3 000 invånare.

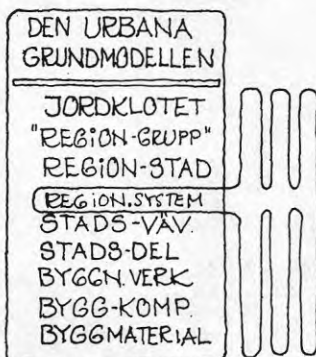
Mellan dessa i sin tur kan området under stadsdelen indelas i byggnadsverkets/lokalmiljöns nivå och byggkomponenternas nivå och flera stadsdelar kan ge en övre nivå - stadsvävnadens.

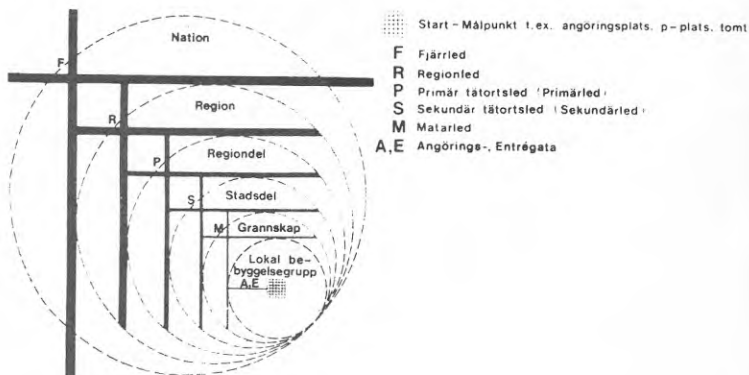
Omkring den geografiska regionen föreligger flera strukturmöjligheter. Geografiska regioner ingår (och splittras) av politiska statsbildningar och staten kan vara nivån mellan regionen och klotet. Här skall dock ett mjukare begrepp, geografiskt baserat - regiongruppen - användas.

Vidare finns en komplexitetsnivå som till sin geografiska storlek är regional men som endast omfattar viss funktion - typ transportsystemet, natursystemet. Dessa skär igenom alla nivåer och har såväl en horisontell som vertikal dimension. Genom att arbeta med denna både som vertikal och horisontell dimension får man ett sammanhängande helhetsmönster.

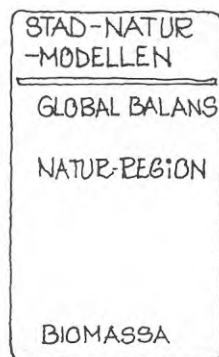
Som ett annat exempel på en hierarkisk strukturrening visas en trafikorganisation (utvecklad av S. Olof Gunnarsson och Jonny Korner CTH) vars komplexitetsnivåer för övrigt passar väl med grundmodellen.

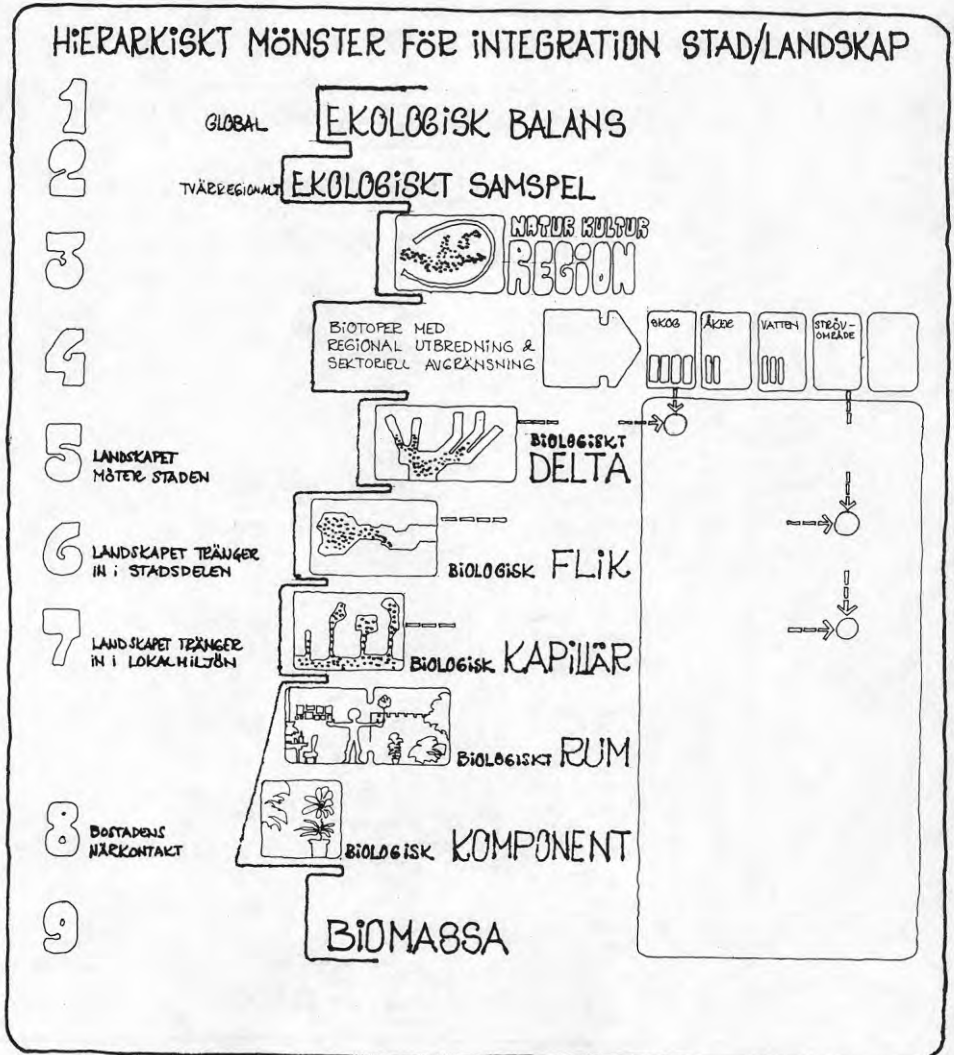
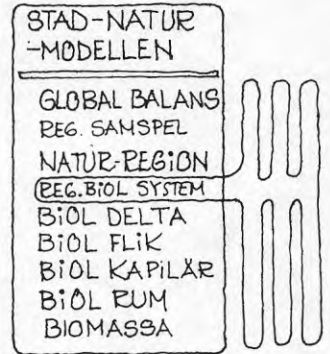
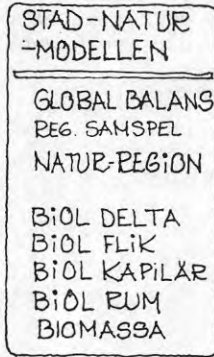
För en fysisk planläggning där man lägger vikt vid det integrerande elementet är en överensstämmelse i mönsternas hierarkiska organisation, som ovan nämnts, nödvändig. Bland de första stegen i den här utförda studien har därför varit att de två utgångsområdena för integration stad-natur-förhållandet och bostads-verksamhets-förhållandet organiserats i kopplingsbara hierarkiska mönster. Dessa mönster skall nedan beskrivas.

2b. Stad-naturmodellen

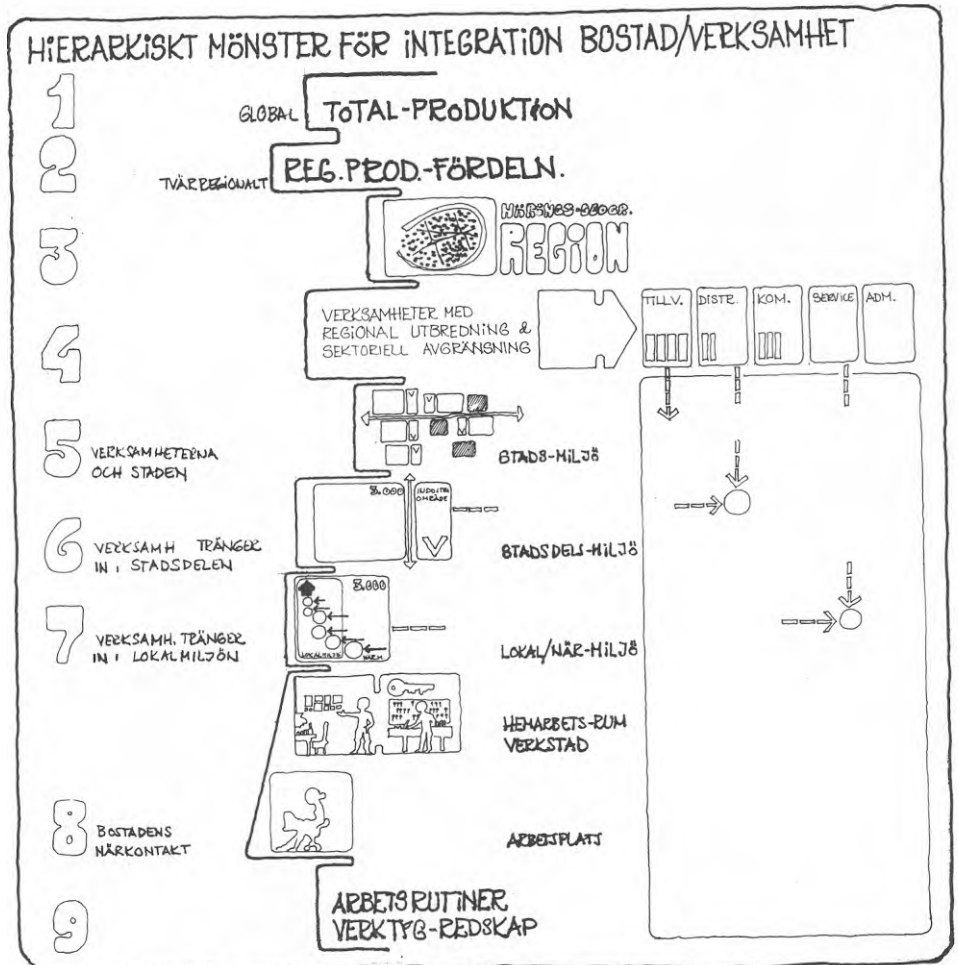
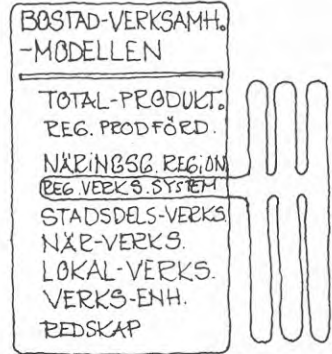
Integrationsmodellen stad-natur är uppbyggd i anslutning till den urbana grundmodellen och har därför samma uppläggning. Som utgångsenheter tjänar här på samma sätt för naturens del den högsta och lägsta nivån - den globala ekologiska balansen respektive biomassan. Mellan dessa nivåer bildar natur-kultur-regionen och dess sektoriella delar (vattensystem, åkermarkssystem o.l.) nivåerna 3 och 4 svarande till den urbana regionen.

Landskapet möter stadsväven oftast i ett sammanflätat mönster, här kallat delta och från deltat tränger fler av natur in i staden där det upplöser sig i kapillärer och biologiska rum (parker, uterum, grönstråk, alléer osv.). Detta ger tillsammans nio integrationsnivåer.

Integrationsmodellen bostad-verksamhet är likaledes uppbyggd och anpassad till den urbana grundmodellen. Det regionala verksamhetsmönstret som också det kan betraktas och planeras sektoriellt (service, handel, tillverkning osv.) kan integreras i olika grad på olika nivåer. Graden av integrationsvänlighet kan då markera verksamheten som t.ex. en lokalverksamhet, en stadsdelverksamhet osv.

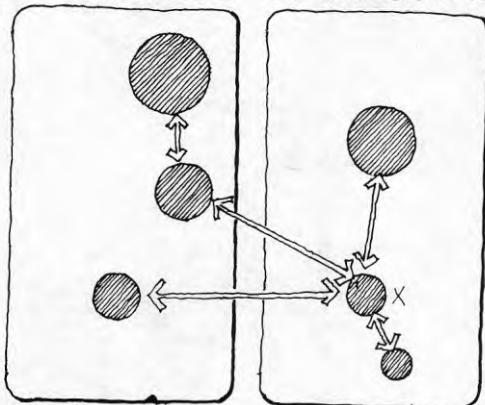

2d Samordningsmodell

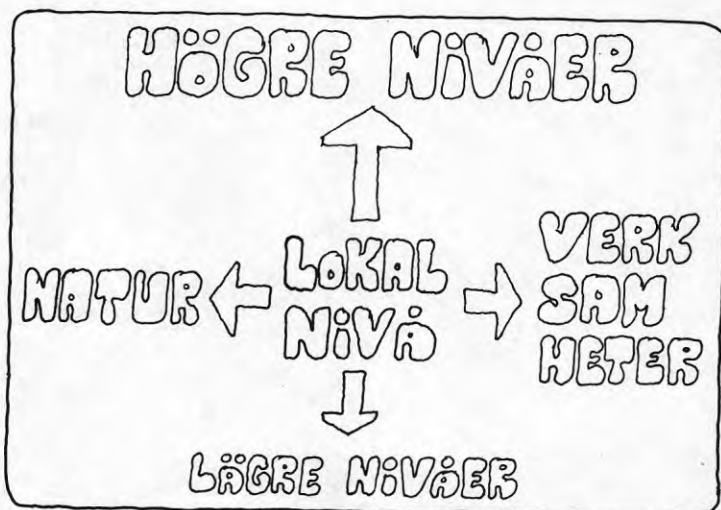
Avsikten med att uppställa de hierarkiska modellerna var att få fram mönster som gav möjlighet för över-skådliga kopplingar mellan de olika områdena.

Den principiella metoden för dessa kopplingar kan illustreras med en generell modell där ett valt område x sättes i relation till omgivande faktorer över ett utbrett fält - så utbrett att fältets problematik avtecknar sig från flera nivåer.

HIERARKI RELATIONER & MÖNSTER.

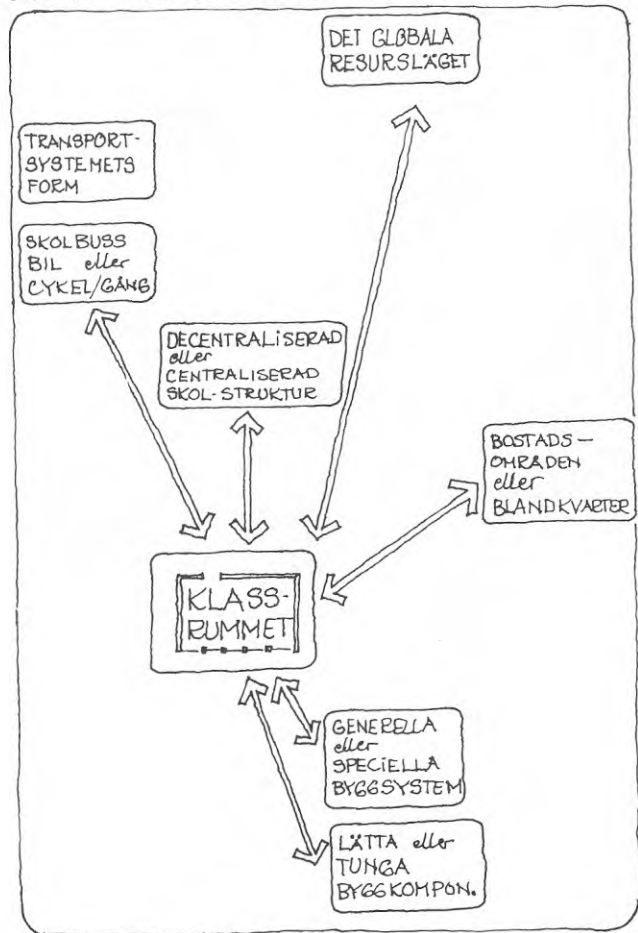

Den dimension som studien söker konkretisera är lokalmiljöns/byggnadsverkets nivå. Denna nivå utgör den "holon" vars "självhävdande tendens" och "integrerade tendens" skall åskådliggöras.

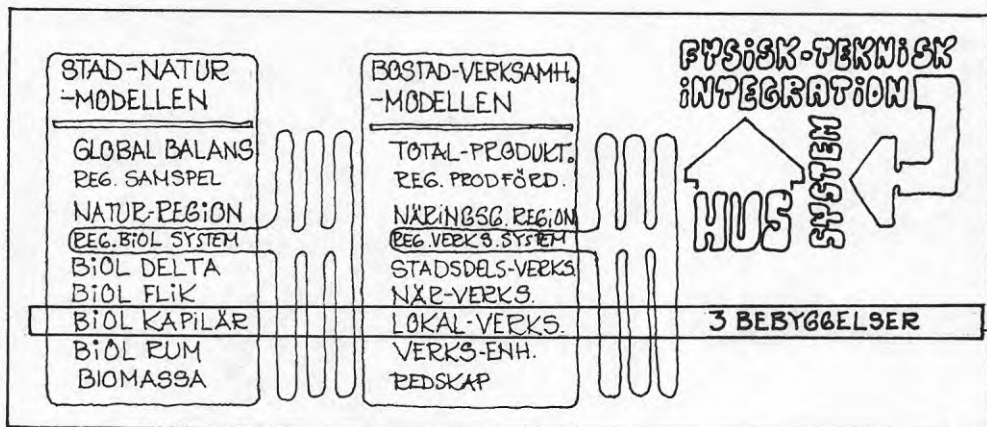
För att åskådliggöra detta har ett exempel uppställts där utformningen av ett klassrum är det objekt omkring vilket relationsnätet byggs upp. Från olika "nivåer och sektorer" kan de aspekter som har betydelse för lösningen av problemet "klassrum" samlas till ett problemnät som antecknar inte bara studieobjektet utan också det större sammanhang eller problemkomplex det hör hemma i.

NÅGRA RELATIONER OMKRING ETT KLASSRUM

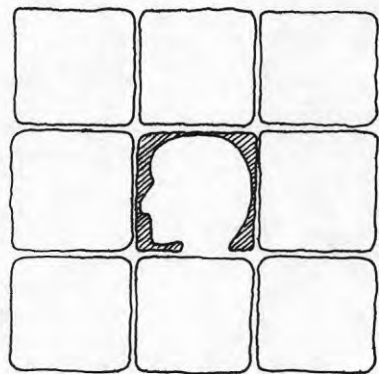

För att det skall vara möjligt att relatera aspekter över områdesgränser på ett ordnat sätt krävs jämförbara strukturer eller mönster. Detta motiverar anpassade hierarkier som bas för studiet av samordningseffekter.

I det här genomförda studiet är det omkring lokalmiljöns nivå som formningen av de tre bebyggelsemodellerna skall göras. Den samordningsmodell som resonemanget leder till ger då följande koppling.

Det för studien (BFR) uppställda programmet siktar mot en formning av bebyggelsemodellerna på ett sådant underlag. Under arbetets gång har dock framkommit att det vore intressant och riktigt att förutom stad-natur-integrationen och bostad-verksamhets-integrationen också basera bebyggelsemodellerna på någon form av social modell. Programmet har därför utvidgats med uppställningen av en social integrationmodell vars sammanhang och mönster ser ut på följande sätt. (kap 3&4)

KAPITEL 3

INDIVID-GRUPP

3. INDIVID-GRUPP I PLANERINGEN

3a Allmänt/Exempel

Under senare år har en rad försök gjorts med samverkan i bostadsområden, liksom en del teorimodeller har uppställts för boende-social integration som bryter med gängse föreställningar. I det följande skall en teorimodell och två konkreta försök kort beröras.

Den teoretiska modellen är samhemsidén konstruerad av författaren Ingrid Sjöstrand. Modellen är byggd över en integrationstanke där elementen är tagna från de specialgrupperingar av olika slag som samhällets institutioner idag innehåller.

I sin bok "Samhem" har Ingrid Sjöstrand lanserat den teoretiska integrationsmodellen baserad på många trådar till dagens mer eller mindre problematiska situationer och på en övertygande tro på behovet av grupp-gemenskap i boendet. De traditionella sociala institutionerna av typen: äldreomsorg, ungdomshotell, dag- och fritidshem bryts i modellen ned i små enheter och inlemmas i bostadskvarteren under direkt-kontroll av de boende själva. Hon sammanfattar sina tankar på följande sätt:

Samhem

En bok om mänsklig miljö i mänsklig skala

"Samheten innebär:

- små, blandade gemenskaper i stället för stora "sort-hem", alltså alternativ till kategorilivet på institutionerna, t.ex. daghem (men inte till fem-sexåring-arnas förskola - de behöver den också) fritidshem, ungdomsgård, pensionärshem, ungdomshotell:
- komplement till privatbostaden för familjer, storfamiljer, ensamstående i grannskapet
- det gamla närsamhället återupprättat i moderna miljöer - och utan den gamla auktoritära strukturen
- medlemmarnas eget bestämmande. Tillsammans kan de påverka sin närmiljö och på sikt den stora miljön
- mikrosamhällen där alla deltar (innebär träning också för deltagande i det stora samhället), alla behövs (allra mest "de överflödiga" - de som har tid över)"

Hon konkluderar sålunda:

"Samhemmet är alltså nånting mer än en kvarterslokal eller ett allaktivitetshus, det är brukarnas gemensamma hem dit man kommer, inte i första hand för att prestera nånting, utan för att man känner sej hemma där".

Den ideala storleken och sammansättningen av en samhüsgrupp menar hon ligger kring 25 hushäll med ca 75 personer. Den åldersmässiga spridningen är väsentlig och måste eventuellt garanteras via inflyttningskvarter.

Avgörande faktorer för storleken är den samhällsmässiga representativiteten i åldrar och kategorier samt möjligheterna till ett aktivt meddeltagande.

En viktig funktion i ett samhem har ett heltidsanställt värdpar som bor i gruppen. Vårdparets uppgifter beskriver hon så här:

"Vårdparets uppgifter är att vara information och takt, t.ex.:

- tala med folk i grannskapet som man tror behöver samhemmet, med föräldrar som inte kommer dit (barnen kommer alltid dit där det händer saker och där de kan titta på och delta i vuxnas hobbies och intressen) - föräldrar behöver emellanåt umgås med sina barn på neutral mark; tala med distriktssköterskan om krämpor och skavanker och med doktorn om större;

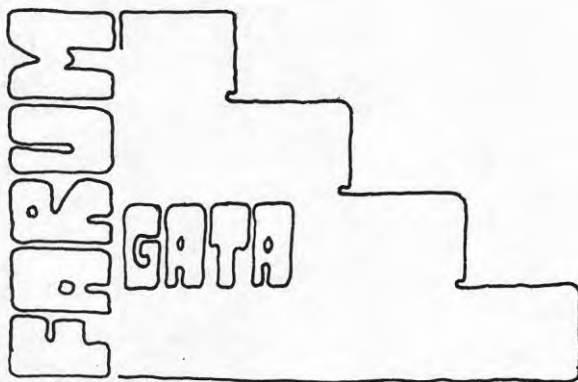
ta reda på saker: var får man tag i gamla backar att bygga kojor av? - vem kan vara postombud åt Tant Emma? - är någon allergisk för guldhamstrar? - var kan man köpa obesprutade apelsiner lådvis? - har Uffe fått tredje poliosprutan? - vad gör man med thinnergänget ute i backen - ska man försöka ge dem nån sorts ledaransvar - och om dom sabbar det också? - kan Larsson plantera äppelträd på gräsmattan? - kan det vara skadligt för fötterna att barnen ärver skor av varann i vår bytescentral? - kan man göra en plaskdamm i källarn? - ett fotolabb i det gamla badrummet?

Samhemsvärdarna är emellertid inte ensamma på samma sätt som personalen på en institution - de har ju tillgång till hela den variation av erfarenheter som medlemmarnas olika verksamhetsfält representerar;

Stå i kontakt med samhällets vårdorgan och andra instanser som kan ge information för åtgärder. Vårdarna måste själva kunna fatta beslut i vardagsfrågor som kräver omedelbara avgöranden - med hjälp av dem som befinner sej i samhemmet - i större och principiella frågor för de informationen vidare för diskussion med alla intresserade medlemmar".

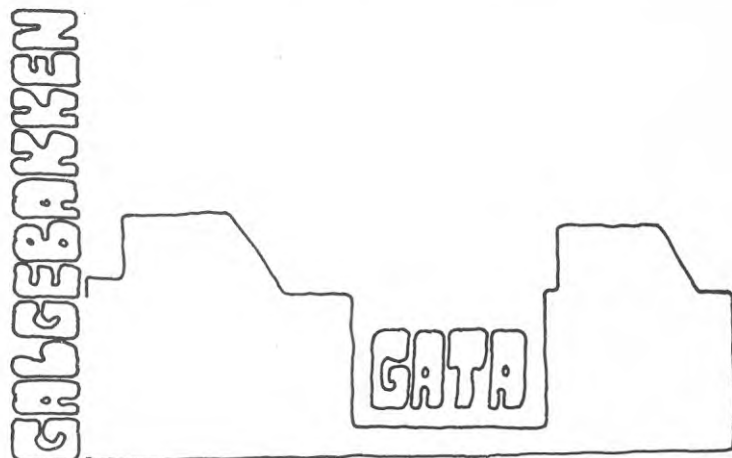
De två konkreta försöken som här berörs är båda från Köbenhavn. Det ena har gjorts i Farum Midtpunkt, där samverkande förutsättningar i de olika terrasshusen rent fysiskt skapats av byggherren "Köbenhavns Almenyttige Boligselskab" (KAB) genom etablering av ett antal rum för gemensamt bruk. I ett av terrasshusen där vi haft kontakt med arkitekt Peter Rasmussen är situationen att terrasshuset har 35 hushåll. Av dessa undviker 4-5 hushåll de gemensamma aktiviteterna. 35 hushåll ger här 90 personer och man anser denna grupp vara i överkant för stor. Av framkomna erfarenheter har man på en ideal gruppstorlek på basgruppen på 50-60 individer. (Peter Rasmussen har tidigare en erfarenhet från en grupp på 16-20 hushåll med 50 individer som fungerade bra).

I terrasshuset i Farum har bildats två skikt i gemenskapen där de 30 deltagande hushållen bildar en större gemenskap. 10 av dessa hushåll bildar en inre cirkel som alltid deltar i olika arrangemang och därför utgör en mera intim gemenskap.

En rad olika frågor knutna till såväl huset som till bebyggelsen behandlas på "beboer möderne" i Farum. För den mindre kretsen i varje hus har man användningen av de gemensamma lokalerna för lek, fest, hobbies och liknande, barnpassningen och gemensamma fester och aktiviteter. För hela bebyggelsen har man andelsorganiserat en dagligvaruaffär och den kollektiva trafiken. Peter Rasmussens intryck är att det i gruppssamvaron har dykt upp sociala problem som många inte ens visste existerade och att folks förmåga att klara av problem och finna ut vilka rättigheter de har genom t.ex. sociallagstiftningen är mindre än man normalt tror. Vissa personer i gruppen får fungera som en slags socialrådgivare och en konklusion av erfarenheterna kan vara att den enskilde inte klarar av det komplexa i samhället utan behöver gruppen som stöd, diskussionsforum och informationskälla.

Det andra exemplet är från Galgebacken, en radhusbebyggelse med 2-plans och 1-plans radhus. I en av gränderna (straäderna) som bildas av två radhuslängor där vi varit i kontakt med journalisten Kjeld Koplev är situationen att gränden har 16 hushåll med 48 personer. Samarbetet mellan grannarna direkt fungerar mycket bra och gemenskapen för hela gruppen i gränden fungerar rimligt bra. Kjeld Koplev har gjort en kort beskrivning som på ett utomordentligt sätt beskriver lokalmiljöns olika livsaspekter som tillsammans ger en bild av samhället - på gott och ont.

VÅR GATA

Kjeld i gränden med 16 hushåll berättar:

- "Det är stor skillnad från hem till hem i samvaroform och vad vi har gemensamt med andra.

Vi och våra grannar har t.ex. gemensamma hushållsmaskiner. Alla större saker som vi köper in använder vi gemensamt - bara en vispmaskin, en dammsugare, etc.

Vi har också bortrationaliserat den ena bilen, så att vi från fyra bilar nu bara har två. Detta betyder att vi varje söndagskväll gör upp en körplan, vem som skall köra vem, varthän, när och hämta dem igen.

Vecka efter vecka klaffar detta något så när.

Vi har gemensamma måltider och företar gemensamma inköp. Vi har nu bott här i drygt två år och vi har aldrig haft problem oss emellan med pengar. På en lapp skriver vi upp när vi har köpt mat eller dryck till någon annan. Vi har haft semester tillsammans; allt skrevs på räkenskaperna. Allt som allt är våra grannar skyldiga oss 6.354:- och vi dem 6.867:-. Fantastiskt att det nästan går jämt upp, inte sant?

Barntillsynen är i mycket hög grad ett gemensamt problem. De stora barnen passar de små. De små leker tillsammans och går ut och in i husen som de vill. Det är självklart att de i några hem blir mottagna bättre än i andra och således finns det hem där de trivs bättre.

Jag och Tina arbetar alltid och därför tycker de flesta att det inte är särskilt lustigt hos oss. Vilket inte gör oss något. Hos grannens går det bättre. De hör inte hur barnen för oväsen så där är det alltid proppfullt.

Andra familjer på gatan håller också samman, men det är mest parvis.

Självklart finns det också några som slåss, river och klöser varandra, luftar däckerna på varandras bilar, kastar dambindor genom varandras fönster osv. Nästan som efter kokboken. Förhållandet skall debatteras vid nästa "gatu-möte" som vi håller ca en gång i månaden. Ibland har vi fastlagsfest och julglögg. Fest med spettgrillat lamm - har vi också två gånger om året. Vår och höst. Då dukas det upp i hela gatan och grannen tar ut sin elektriska orgel. Vi börjar klockan nio om morgonen med att steka och när maten är färdig äter vi. Därefter dansas och drickes det till fram på småtimmarna.

Vi lånar mycket av varandra - dagliga saker, stolar, bord, salt, peppar, bilar, pengar etc.

Inte för vår gata men för hela bebyggelsen - finns det en gemensam tvättinrättning, gemensam klubb, gemensam speceriaffär som vi själva har etablerat som en andelsförening. Den har nu en omsättning på ungefär 3 miljoner kronor om året.

Det finns en hel del som inte fungerar. T.ex. har människor från andra sociala miljöer nog svårt att anpassa sig. Vi har en fångvaktare boende på vår gata. Jag pratar med honom lite då och då. Men han håller sig utanför - eller hålls utanför vår gemenskap p.g.a. vår inte alltid klart uttalade hållning till fängelser och fängelsepersonal.

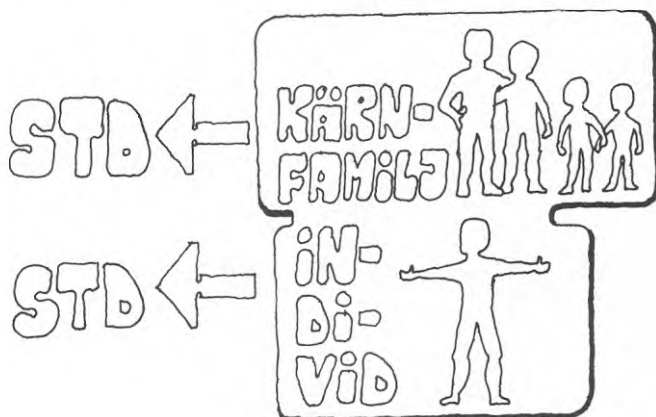
Vi har nyligen upplevt ett självmord på vår gata. Vår ena invalidpensionär - missbrukare av både medicin och alkohol - tog en överdos och hittades stelfrusen i trädgården på morgonen. Det skakade vår gata en del. Alla fick dåligt samvete för att man inte hade gjort tillräckligt, talat med henne, engagerat sig mer, men till och med barnen hade till slut gett upp. Annars var barnen hos henne mycket i början. Hennes missbruk gjorde emellertid att man sällan kunde prata med henne. Därför gled hon ifrån oss, irrade omkring och var säkert otroligt ensam.

Men hos de flesta av oss är det svårt att få vara ensam, därför att vi alla har så brättom med vårt eget - fackligt och politiskt.

Samtliga dessa tre exempel ger intressanta vinklar på gruppgemenskapen. Inte minst ger Ingrid Sjöstrands teoretiska modell och Kjeld Koplevs vardagsbeskrivning ett spänningsfält som illustrerar avståndet mellan idé och verklighet men samtidigt understryker nödvändigheten av bådadas existens och konfrontation. Frodigheten i det lilla exempelmaterial som här sammanställts pekar mot att en mera omfattande insats på detta fält kan föra till några nya aspekter på det gruppmässiga.

3b Individ contra grupp

Av de erfarenheter som samlats in får man intrycket av att gruppsamverkan kan fungera bra i närmiljö under vissa förutsättningar. Det torde då vara av stort intresse att inte bara acceptera spontant framväxta grupper i vissa miljöer, men att planmässigt söka strukturera den sociala grupperingen så att gruppgemenskap allmänt ges bättre utgångsmöjligheter.

Inte minst p.g.a. den uppmärksamhet som riktats mot kärnfamiljen och normalindividen i planeringssammanhang vore det av största intresse att skissera en modell för ett annat - dvs. ett gruppmässigt - planeringsunderlag. Med gruppmässigt avses då en större grupp än kärnfamiljen.

När det gäller den nuvarande planeringen med normalindividen/kärnfamiljen som bas kommer man principiellt fram till det normala genom att statistiskt söka fram till medelvärdet. Skall t.ex. en standard fastläggas på köksbänkskåps höjder finner man fram till genomsnittshöjden på brukarna. Denna genomsnittshöjd tjänar sedan som mall för en höjdnorm som fastlägges.

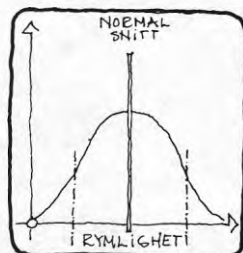
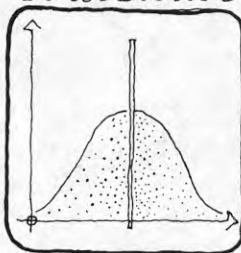
Principen är således att man kartlägger den statistiska spridningen - finner ett genomsnittstal - och fastlägger en norm efter detta.

Ett sådant förfaringssätt innebär emellertid två faromoment. Dels slås de som avviker från normen ut och dels kan vid komplicerade problem, där flera normer adderas, den samlande normen eller det konstruerade genomsnittet bli så snävt (speciellt) att det inte passar in på någon.

3c Normer och rymlighet

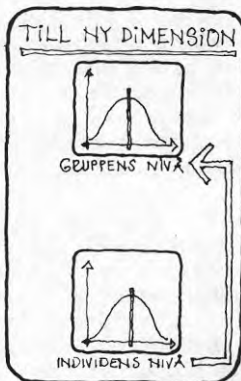
Metoden att söka fram till genomsnittsvärden är troligen rätt framgångssätt men viktigt är att insikten aldrig tappas bort, att genomsnittet är en balanslinje i ett olikhetsfält. Vill man därför undgå att det uppstår negativa effekter för "avvikelserna" eller att normen blir för speciell måste den göras så rymlig att rimliga variationsförhållanden kan accepteras inom normen.

SPRIDNING

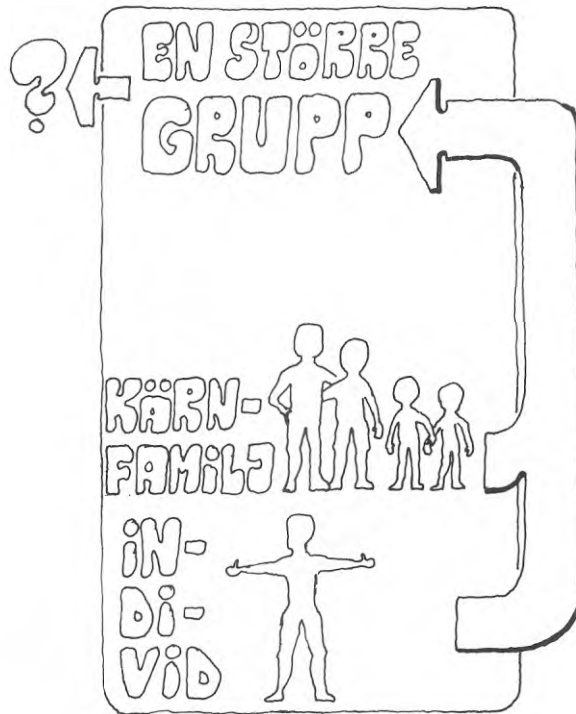
(Inom planering och byggande för en sådan tankegång mot öppna system inom vars ramar så många alternativ finns att en acceptabel del av den statistiska spridningen ryms).

Om nu samma förfaringssätt skall användas för att finna fram till ett gruppmissigt planeringsunderlag måste först en balanslinje eller ett genomsnitt finnas på den gruppmissiga storleksnivån. Följande resonemang kan ligga till grund för detta.

När steget tas från (kärn)-familjen till en större grupp - dvs. till flera "familjer" - ändras gruppstrukturen i och med att man träder upp i en ny dimen-

sion. Ny storlek kräver i princip nytt mönster. Och nytt mönster uppstår inte av att den större gruppen etableras som kärnfamiljen xn dvs. ett antal kärnfamiljer. I stället måste man för den större gruppen finna ett mönster (en sammansättning) där den nya dimensionens - dvs. det nya antalets möjligheter utnyttjas.

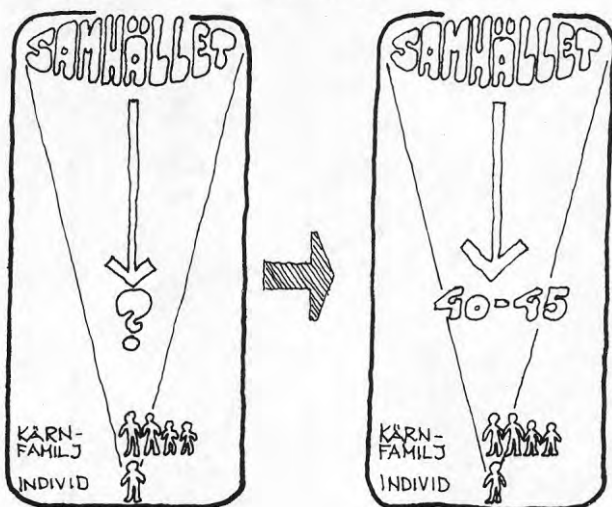

Den starkaste kritiken mot det kärnfamiljsorienterade planeringstänkandet har baserats på uppfattningen att centralobjektet - kärnfamiljen - inte är särskilt representativ för samhället. Kärnfamiljen är en speciellsituation bland andra speciellsituationer men enligt vissa värderingar "tyvärr" den situation som har bäst möjlighet att klara miljöproblemen. Planering anpassad till denna situation förstärker därför problemen för de övriga - avvikelserna.

Kärnfamiljen är alltså alltför snäv som referensram. Därtill kommer emellertid att i relation till långlivade planstrukturer och byggnader - som fysisk planering behandlar - kan kärnfamiljen eventuellt vara en temporär företeelse. Den är karakteristisk för detta århundrade och det är inte givet att storkushållens tid är ett passerat stadium. Tvärtom tyder tecknen på att vissa typer av storkushåll kan ha framtiden för sig.

3d Gruppstorlek och representativitet

När man lämnar kärnfamiljens dimension är det således rimligt att det som är det stora problemet i denna - bristen på samhällsmässig representativitet - sökes löst i den nya gruppmissiga skalan. Det samhällsmässigt representativa kan därför komma in både som en kvalitet och som ett grundläggande drag i den nya större dimensionens mönster.

Detta drag ställer emellertid vissa krav till den nya gruppens storlek eftersom det representativa för att vara representativt kräver att samhällets primära, sociala signaturer finns med. Givet är att ju mindre gruppen görs ju mindre representativ blir den. Det sociala uttrycket blir fattigare för varje storleks (antals) nivå som det sänks ner på skalan.

Utifrån önskemålen om ett samhällsmässigt representativt uttryck är en gruppstorlek på 30-50 personer inte heller orimlig, men den kan heller inte vara mindre. En grupp på ca 40 personer rymmer en kategorivariation som i en rimlig omfattning visar samhällets viktigaste sociala konstellationer och den kan därför sägas utgöra en minibild av samhället - en "integrerande holon".

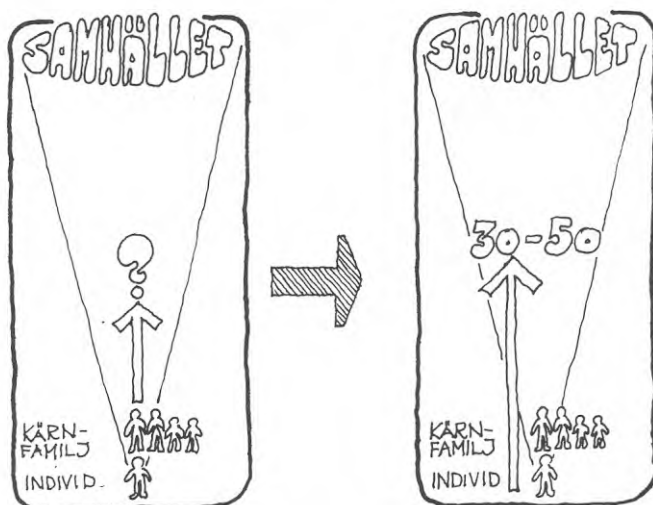
3e Gruppstorlek och meddeltagande

Liksom det är angeläget - i steget från kärnfamiljen till gruppen - att utnyttja det nya större antalet möjligheter, så är det lika väsentligt att inte förlora de basala kvaliteter som den lägre nivån innehöll.

Viktigast av dessa är det närhetsförhållande som en liten grupp och en familj innehåller. De speciella

familjemässiga relationerna kräver ju en familj och kan inte tas med upp, i en större gruppbildning, men en väsentlig kvalitet som måste existera är att det gruppemässiga närhetsförhållandet inte försvinner eller hindras att uppstå.

Det förutsättes här att en gruppemässig planering endast får något värde ifall begreppet grupp gives ett innehåll av liv. Gruppen som planeringen rör sig om är inte en passiv enhet utan en dynamisk, meddeltagande och meningsfull enhet, - en "självhävdande holon".

Detta ställer krav på att det meddeltagande och den gruppssamverkan som samhällsbyggandet önskas befruktat men inte tillåtes försvinna. Primärt blir då att gruppen inte blir för stor. I motsatt riktning mot kravet om en större grupp för representativitet kommer därför kravet om en tillräckligt liten grupp för ett aktivt och meningsfullt meddeltagande.

Utifrån erfarenheter från olika miljöer där meddeltagande praktiserats kan man sluta sig till att basgruppen inte bör överstiga 35-45 personer. Rent psykologiskt ligger det här en gräns där gruppindividerna upplever att "man är för många". Likaså rent praktiskt kan knappast gruppssamverkan i t.ex. stormöten fungera om gruppen är större. (Basgrupp på 35-45 ger stormötesdeltagande på omkring 25-30 individer).

Utifrån meddeltagande och samverkansaspekterna bör basgruppen således ligga runt 40 individer.

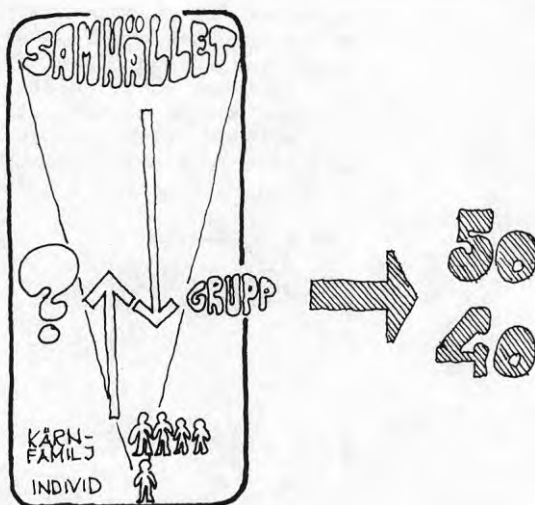
Det skall här understrykas att gruppen för att verkligen bli en samverkande grupp kräver något att vara grupp omkring. Ju flera faktorer av ekonomisk, organisatorisk art som lägges in under gruppens belsutsområde, ju mera blir gruppen den typ av grupp som här avses.

Det är viktigt att det egentliga innehållet i grupparrangemanget blir sådant att det kan parafreras att "en grupp är en grupp är en grupp".

GRUPP
STORLEK
?

Konklusion

Som konklusion på gruppstorleksresonemanget kan man således formulera att den storleksordning som sökts, bestäms av två motsatt riktade krav. Dessa krav riktar sig mot en storleksnivå där såväl samhällsbilden som individen kan fungera utan att försvinna. Den nivå eller gruppstorlek som sökts skulle ge svar på frågorna 1. när mister samhällsbilden sitt representativa uttryck och 2. när mister individen sin påverkandemöjlighet (deltagande)? Eller uttryckt utifrån önskemålet om aktiva lokalgrupper; 1. var finner man en grupp som kan generera sitt samhällsuttryck positivt och 2. var finner man en grupp som ger individen bäst responsram?

Gruppstorleken mellan max 50 och min 40 individer har som svar på dessa frågor funnits acceptabel.

3f En grupp är en grupp är en grupp

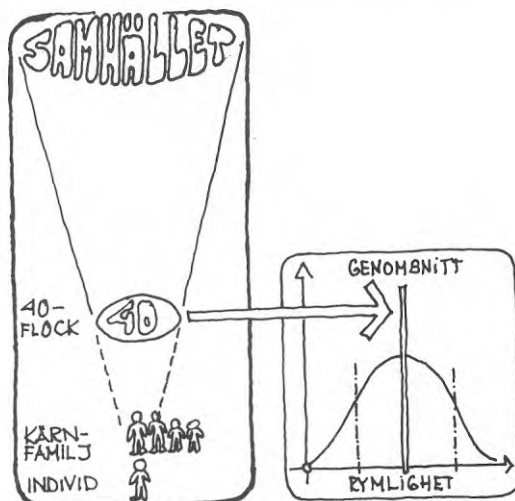
Det skall här återupprepas att den slutliga avsikten med det här förda resonemanget är att söka en användbar planeringsmodell för grupper med signaturer präglade av liv, variation, meningsfullhet och aktivt deltagande. Grupper som dels kan utgöra dialektiska poler för den fysiska planeringen och som dels kan ge en social hierarkisk struktur, kopplingsbar till de tidigare uppställda hierarkiska mönsterna.

EN GRUPP,
ÄR EN GRUPP,
ÄR EN GRUPP.

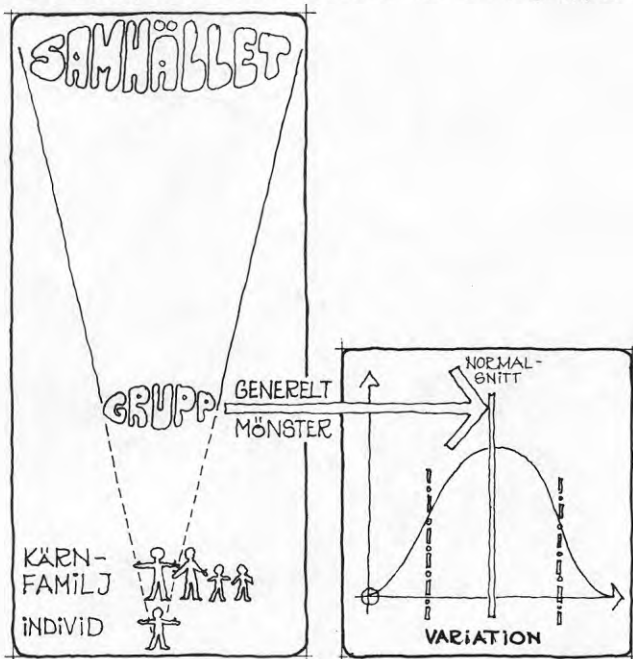
När detta element av livsinnehåll påpekas här igen orsakas detta av att vägen till det egentliga innehållet kommer att gå via ett statistiskt resonemang. Detta resonemang via statistiska förhållanden, som kommer att föras i följande kapitel, må därför inte frammana en för tidig värdering av modellen i mekanistisk riktning.

3g Vägen längs vilken

För att definiera var de reella möjligheterna ligger för en gruppässig planering har via statistiska förhållanden en slags medelbild sökts etablerad. Som underlag för resonemanget har i denna studie valts att arbeta med en grupp på 40 personer dvs. den gruppstorlek som ligger mitt i det dimensionsfält som tidigare konstruerats. Gruppen har bearbetats utifrån ett statistiskt underlag således att bilden av en statistisk normalgrupp skulle tona fram. Denna bild utgör därför det statistiska normalsnittet i befolkningen.

Utifrån detta normalsnitt som balanslinje i olikhetsfältet kan man finna fram till den rymlighet (som tidigare beskrivits) som måste till för att en acceptabel variation skall kunna inrymmas i modellen. Precisering av denna rymlighet skall inte tas upp här - den utgör ett specifikt problem i detta sammanhang och ett allmänt problem omkring normers formulering och användning. Klart är dock att avsikten med rymlighetsdefinitionen måste vara att å ena sidan avgränsa grupperingar bestående av t.ex. enbart gamla, enbart rika eller enbart barnfamiljer, av bara industriarbetare eller av bara statsanställda, och å andra sidan hindra att en viss typ av varierad grupp blir normgivande och för till att alla grupper blir

likartade dvs. så att variationen grupperna sins emellan uteblir. Men en sådan statistisk grupp i kombination med en variationsbredd skulle ett verktyg för socialt mönster-styrd planering möjligtvis kunna etableras.

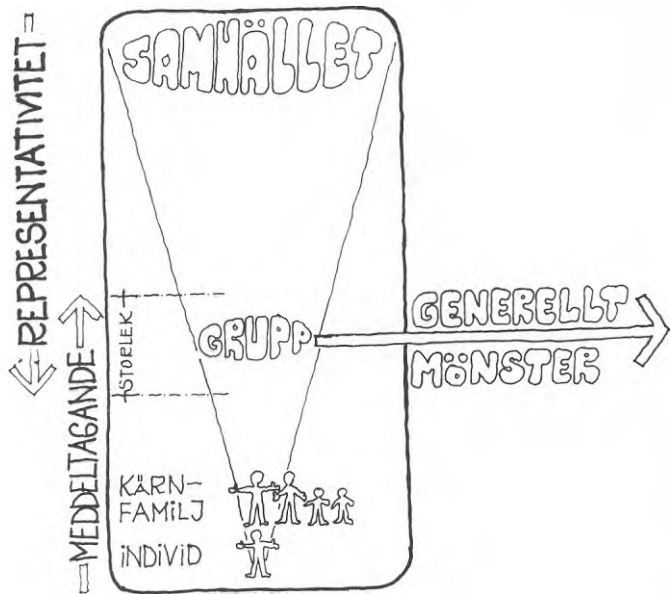
Längre fram skall problemen omkring variation och gruppbildning beröras.

3h Generell grupp-modell

Det har således efterhand framkommit den idén - om man vill gå mot integrerad planering - att en grupp av denna typ utgör ett representativt snitt i samhället, kanske kunde vara en lämplig generell grund-enhet för planeringen. Om detta skulle anses lämp-

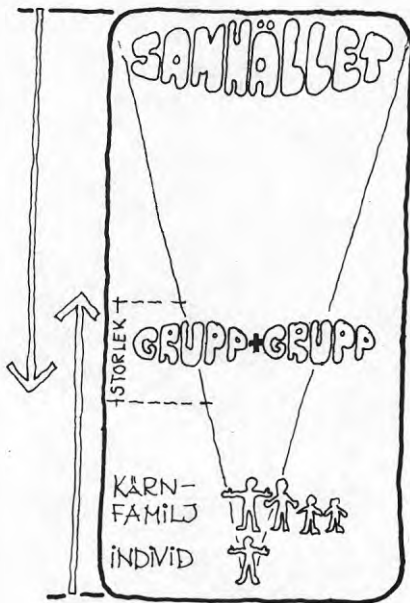
ligt borde gruppdefinitionen tas upp grundligare än vad som kunnat göras i denna studie dels så att det statistiska normalsnittet kan preciseras och dels så att ett visst spridningsmönster (som avviker från normalsnittet) kan beskrivas och värderas. Effekten av att basera planeringen på sådana socialt integrerade modeller kunde också tas upp till studium.

En generell systemmodell för denna grups placering och bakgrund skulle då se ut som följer. Gruppens storlek begränsas av två dimensionerade linjer där den övre anger största gruppen för ett fungerande meddeltagande och den nedre linjen anger minsta gruppen för en representativ bild av samhället.

Denna grupp kan på statistisk väg beskrivas som den generella sociala situationen och läggas som en balanslinje för gruppmissig organisation. Omkring denna norm kan läggas en rymlighetszon i vilken variation skall uppstå. Två ensidighetsfält avgränsas. Den första på individnivå - således att monokulturer av typen enbart gamla, enbart rika, enbart studenter, hindrar den andra på gruppnivå - således att gruppstandardisering av typen gruppvariation i alla grupper hindras.

För att den uppställda generella modellen inte alltför hårt bindas till de i det här förda resonemanget angivna storlekarna skall understrykas att de andra storleksvärderingar inom en viss ram inte välter modellens princip. Skulle man t.ex. komma fram till att en representativitet kräver en grupp i storleksordningen 80-100 personer, men att ett meddeltagande inte kan baseras på större grupper än 30-40 personer försvinner överlappningsfältet för gruppstorlek. Man kan då operera med pargrupper där det representativa baseras på 2x gruppen och meddeltagandet på 1x gruppen. Det principiella resonemanget i denna studie ändrar inte riktning p.g.a. detta.

KAPITEL 4

40-FLOCKEN

4. 40-FLOCKEN

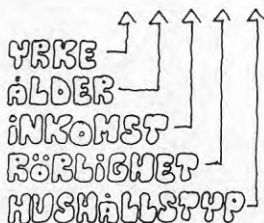
4a 40-flocken - det statistiska underlaget

Den framresonerade gruppen på ett 40-tal personer skall illustrera ett normalsnitt i befolkningen dv. ett minisamhälle vars struktur - givetvis är fattigare - men inte artfrämmande för samhället. Gruppen benämns i det följande 40-flocken och är principiellt sett ett statistiskt (objektivt) uttryck för samhället. Gruppmonstret illustrerar proportionerna mellan de sociala grupper och problem i det omfång som antalet möjliggör.

För att 40-flocken/balanslinjen skall bli användbar, krävs som ovan beskrivits ett rymlighetsfält som täcker normalsnittet plus acceptabla och önska- de avvikelser.

I det här redovisade materialet har inte variationsproblemet omkring balanslinjen tagits upp djupare utan arbetet har koncentrerats på att definiera balanslinjens/40-flockens läge.

De faktorer som valts för att illustrera en statistisk generell gruppbild är 1. hushållstyp, 2. ålder, 3. yrke, 4. inkomst, 5. rörlighet. Härtill har utanför modellen några data om dubbelbosättning/ferievistelse tagits upp. De valda faktorerna är uppfattade som en slags variations-basfaktorer, men är i övrigt inte uttryck för någon värdering.

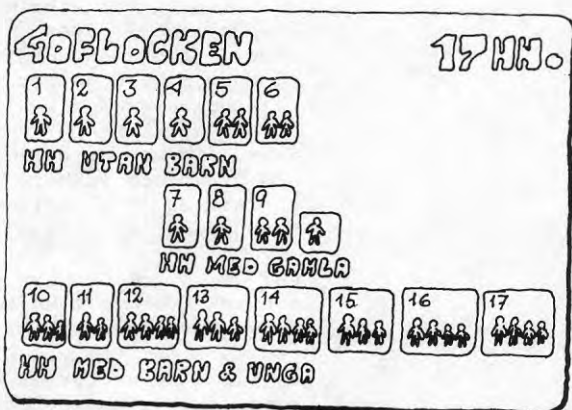

40-flocken är således den generella sociala situationen, den visar ett speciellt snitt i samhället men genom den statistiska framräkningen har detta snitt en allmän innebörd - ett generellt innehåll.

40-flocken består av 40 hemmaboende personer plus en på ålderdomshem. Av de 40 är 4 pensionärer, 22 vuxna, 4 ungdomar och 10 barn. Vid gruppens stormöten om olika gemensamma frågor deltagar (inte småbarn och inte en del vuxna p.g.a. bristande intresse, bortvaro, sjukdom o.d.) huvudparten, ca 25 personer.

40-flocken bor i 17 hushåll varav 11 är barnlösa. 10 hushåll är 1 och 2 personers och av barnfamiljerna har 1 hushåll 3 barn, 2 hushåll 2 barn och 3 hushåll 1 barn. De 4 ungdomarna fördelar sig på 3 hushåll.

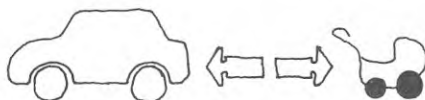
Detta ger grundbilden av de 17 hushållen.

Ur tillgängligt statistiskt material om andra sociala förhållanden har framkommit att av 40-flockens medlemmar över 15 år - 30 st - har 19 st grundskoleutbildning, 8 st gymnasial utbildning och 3 st universitetsutbildning.

Av samma grupp - de 30 - är 2 st egna företagare och 13 st anställda. Av resten är 4 st ej förvärvsarbetande och utan inkomst.

För närvarande är 1 person arbetslös.

Av speciellt intresse för stadsplaneringen är möjligheterna till förflyttning, dels minuseffekterna i form av handikapp dels pluseffekterna i form av tillgång till bil.

Begränsad rörelseförmåga i 40-flocken har de 4 (5) pensionärerna, 1 handikapp men arbetande (kan vara en gravid kvinna) och 1 barnvagnskörare. Bland barn och unga ligger en liten i barnvagn, 2 st barn är handikappade och 1 st barn och 1 st ungdom har tillfälligt handikapp (sjuk). Detta ger situationen att 12 av 40 har svårigheter med fysisk förflyttning (25%).

Med hänsyn till bil finns det 12 bilar i 40-flocken och av dem över 18 år (körkortsålder) har 10 män (av 14) och 8 kvinnor (av 14) tillgång till bil. Detta innebär att 7 hushåll (av 17) saknar bil och att (om bilen används till bostad-arbetsplats-transport av en i hushållet) 16 vuxna (av 28) saknar tillgång till bil under arbetsdagtid (57%).

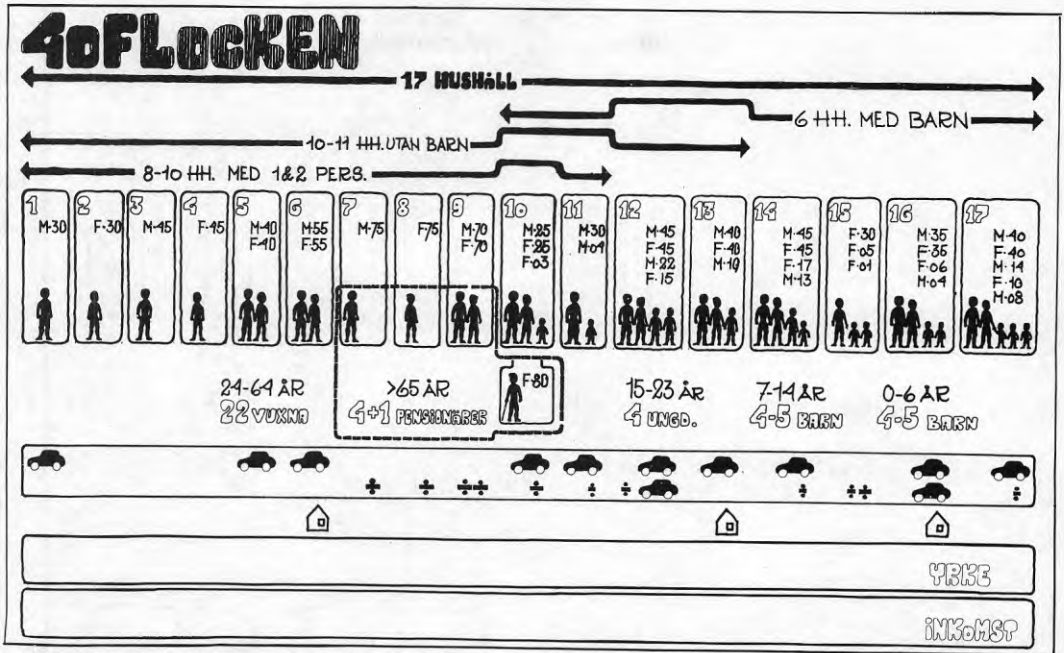

Av intresse för lokalmiljöformningen är likaledes gruppens möjligheter för speciell sommarvistelse, utanför bostaden. Fritidshus har 3 hushåll dvs. 3 män och 3 kvinnor har tillgång till vistelse där tillsammans med 3 (-7) barn.

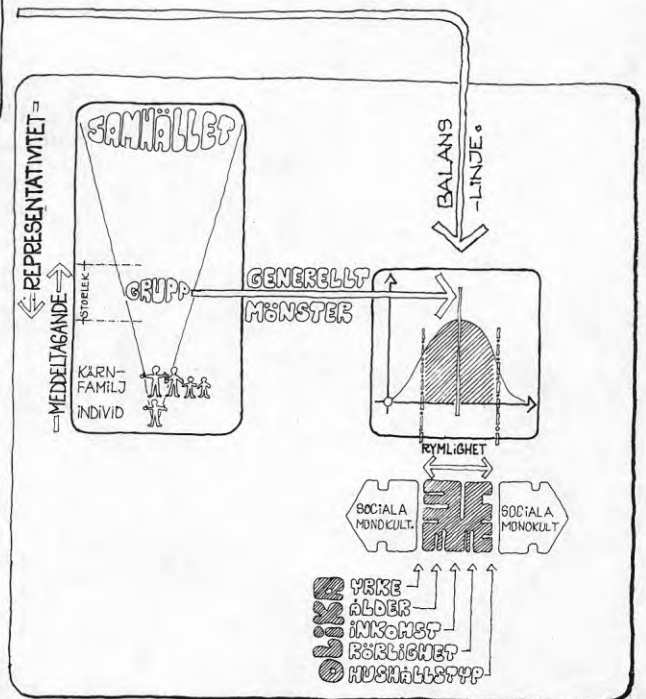
Av 40-flocken firar 10 st ferien utomlands och 8 st hos släkt och vänner. Detta ger med de 9 stugägarna en rest på 13 st personer som finns i bostadsområdet även under ferietiden.

För de 18 som besöker släkt/vänner och utland kan man räkna med att kanske halva ferietiden (2 semesterveckor) tillbringas i bostadsområdet. Detta ger (40 personer x 4 veckor) 160 semesterveckor totalt av vilka 72 veckor är bortaferie och 88 veckor är hemmaferie i bostadsområdet.

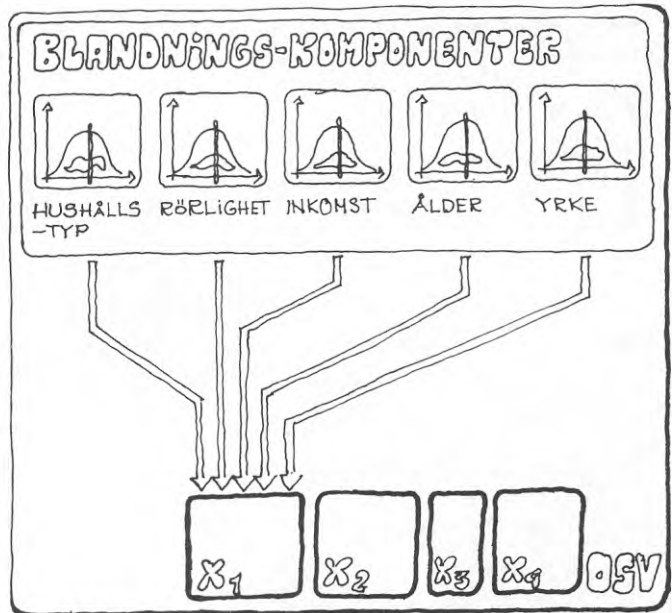
Detta valda statistiska underlag ger då bilden av den generella 40-flocken på följande sätt:

GENOMSNITTET
PÅ GRUPPNIVÅ
= 40FLOCKEN

Utöver de här valda variablerna bildar det stora sortiment av skillnader baserade på andra faktorer, ett ytterliggare skikt som ger varje grupp en annan typ av speciell karaktär. När gruppernas inbördes variation skall bedömas har detta skikt en stor betydelse.

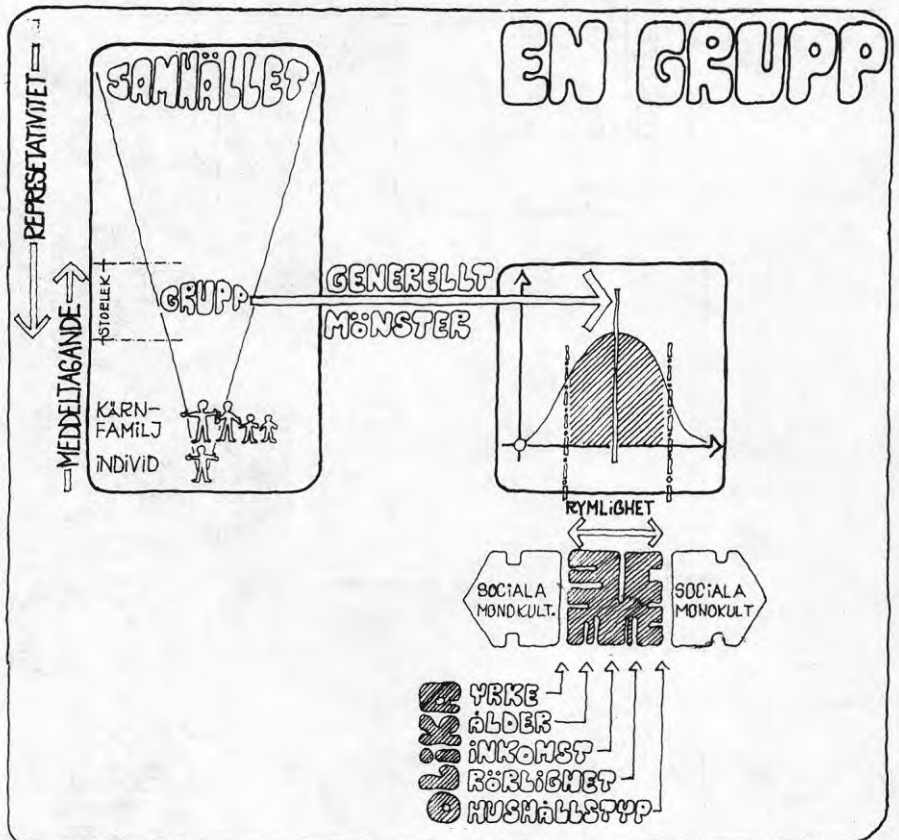

ÖVRIGA OLIKHETER

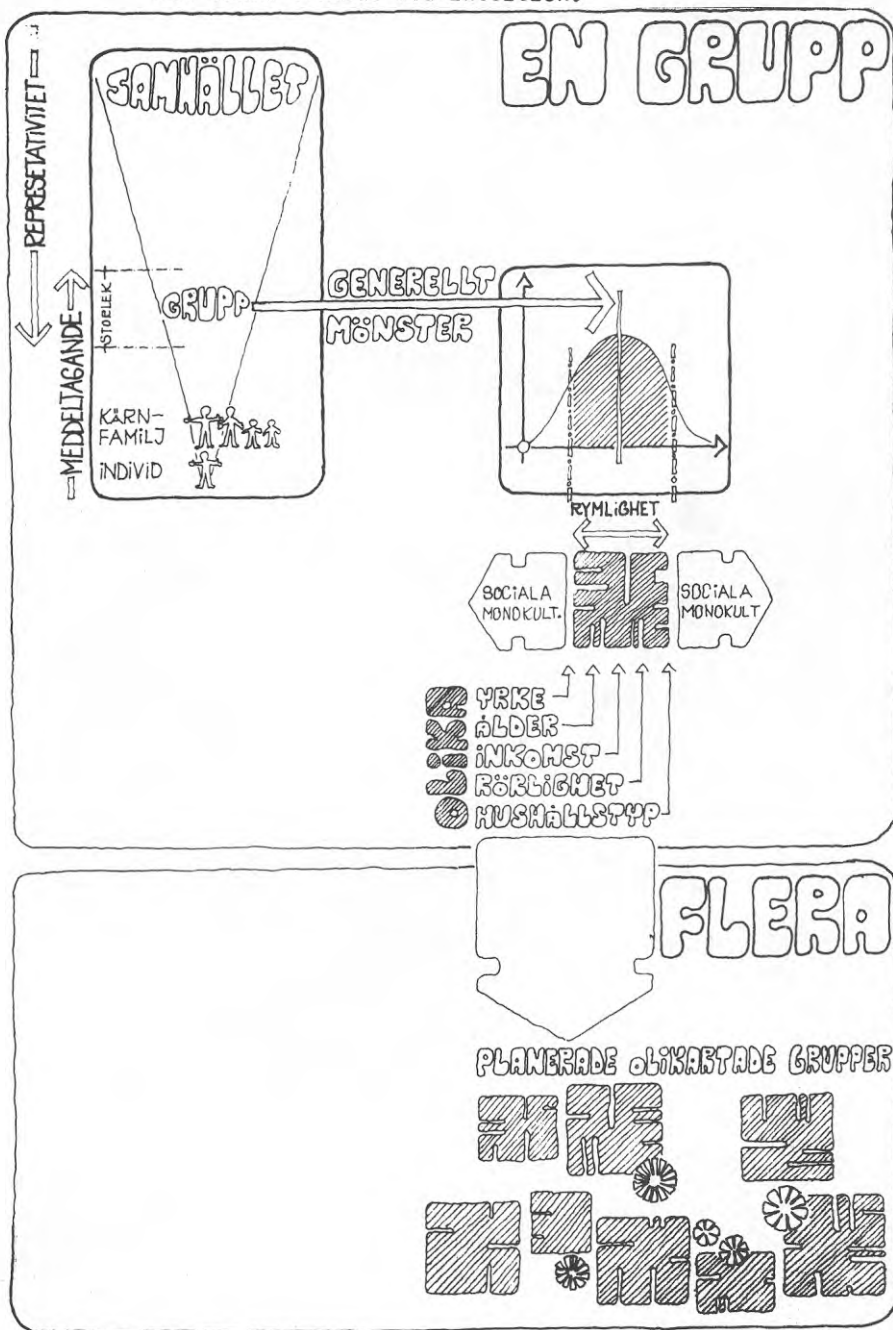
4b. 40-FLOCKEN och Principmodellen för fysio-social planering.

Principmodellen för en gruppbyggning som kan utgöra social del i en integrerad planering kan då konstrueras på följande sätt. Den generella socio-modellen som beskrivits (i kap 3) utgör stommen och de sociala faktorer som är variabla (parametrarna: ålder, yrke, inkomst, rörlighet, hushållstyp) appliceras på "norm- och rymlighetsdiagrammet". Ytterlighetsfall - monokulturer - förhindras då de faller utanför rymlighetsområdet.

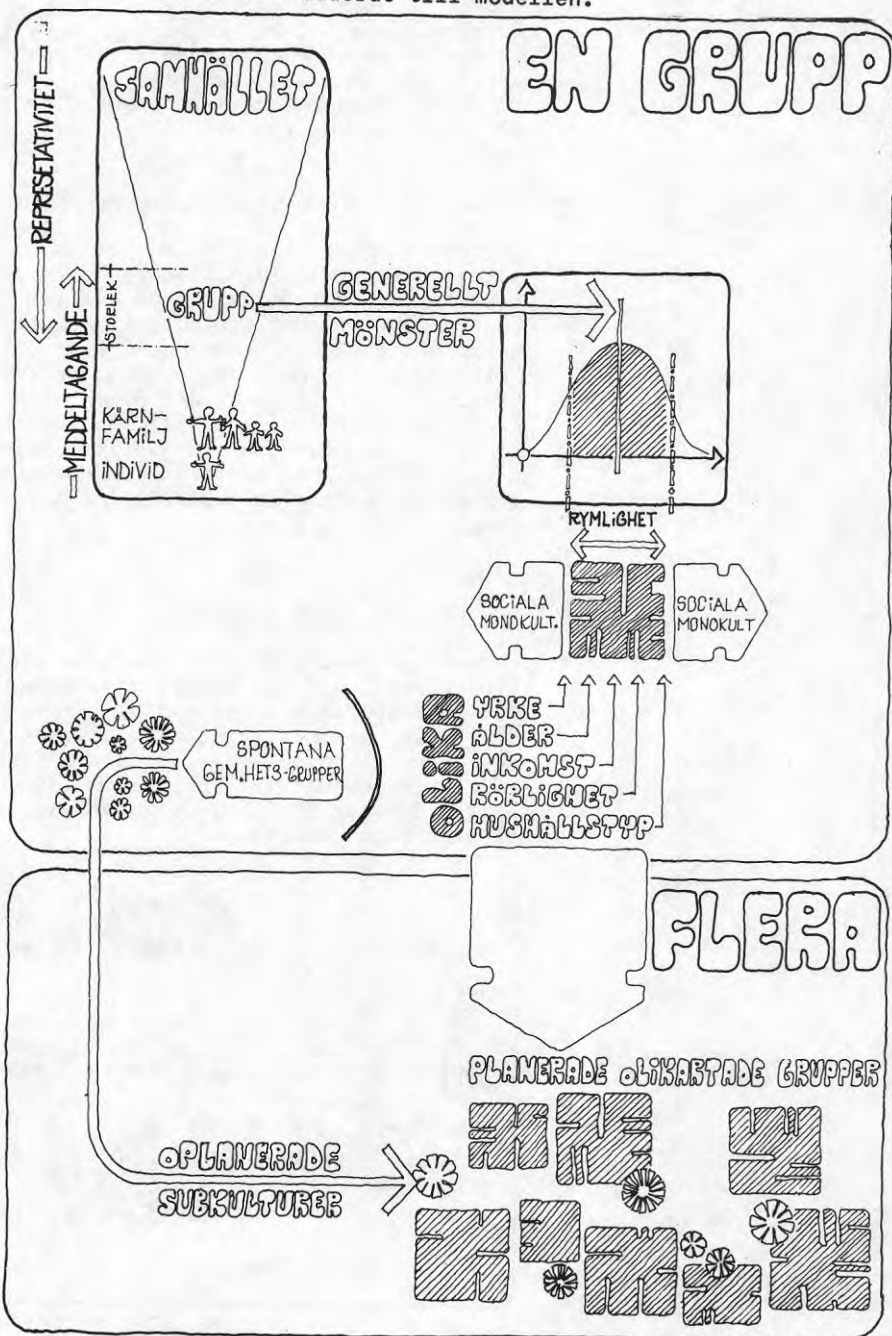
Gruppblandningen sker genom att variablerna (parametrarna) var för sig utformas så att rimligt fördelad variation uppstår, varefter de sammanställs till en specifik gruppprofil. Skissmässigt är här angivet en rad diagram som visar exempel på hur tyngdpunkter och spridning kunde bli i något fall.

Modellen innehåller två variationsnivåer och ovan har variationen inom en grupp illustrerats. Den andra nivån gäller variationen mellan grupperna. Planeringsmodellen måste säkra att samma gruppvariation - samma gruppssignatur - inte uppstår överallt och därför måste gruppssignaturerna sinsemellan på liknande sätt ges en spridning. Det är vanskligt att ställa upp en diagramatisk bild av en sådan spridning. Gruppssignaturerna får beskrivas i ord och sammanställas med intuition.

Viktigt är att modellen också ger utrymme för oplanerade grubbildningar av positiv art. Som exempel på sådana kan nämnas de subkulturella element som "hippiegrupperna" eller olika "religiösa och vetenskapliga" grupperingar. Denna typ av intresseförtätningar kan inte planeras fram men när de uppstår kan de hjälpas genom att inte hindras. En linje för de positiva subkulturerna - för det spontant oplanerade - adderas till modellen.

För miljön befruktande variationer på denna nivå är eventuella subkulturgrupper av intresseart. Sådana kan uppstå i och runt den planerade gruppkonstellationen och måste då ges utrymme och utvecklingsmöjligheter. Detta ställer dock speciella krav till den fysiska tillrättalagningen, men målet för den sociala miljö som man siktar mot kan uttryckas med följande citat: "I am for the rainbow, this great arc of rainbow... this is what we want here in America. This is what we want to have in the world ...a rainbow of people, and if we can't have it, we are finished... so when I say that I'm for the rainbow, I mean I'm for the people of this country, and this is what the revolution is all about. I mean the people of the rainbow..."

citat - Bruce Grant, välfärdssekreterare på Manhattan

Syftet med planeringen är djupast sett både att säkerställa vissa förhållanden och att främja blomstringen för andra. En modell som den här beskriver strävar mot ett sådant dubbelt syfte, dels säkra att alla kan komma med i blandmiljöer och dels säkra att spontana specialsignaturer får livsmöjlighet. Det rör sig här om en planering baserad på solidaritet åt flera håll, solidaritet med de som vanligen blir isolerade eller utstötta eller nivellerade och solidaritet med de som är sökande, aktiva och speciella. Solidaritet med "udda och jämn".

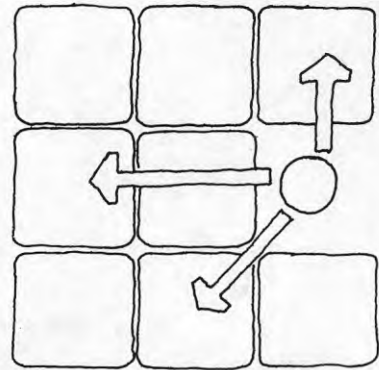
4c. Exempel på en 40-flock

För att göra bilden av en 40-flock mera närvarande och påtaglig och för att balansera den generella statistiska situationen med ett specialuttryck har 40-flocken personifierats till ett exempel på en 40-flock och således givits en speciell profil, (dock handlar det fortfarande om normalsnittets bild). Det här profilerade normalsnittet kan t.ex. se ut på följande sätt:

Inför denna bild av en speciellt profilerad 40-flock är det lämpligt att anknyta till Arthur Koestlers systembeskrivning av "holonen". Bildens "40-flocks-holon" är uppenbart en integrerad del av samhället med dess relationer till samhällets åldrings-, barn-, familje-, osv -situation. Samtidigt bildar gruppen en enhet vars inre förhållande och självhävande tendens kan vara större eller mindre, beroende på vilken fysisk, ekonomisk och organisatorisk lokalram den placeras i.

I det följande skall en ram illustreras där strävan varit att balansera den yttre relationen - uppgåendet i en större miljö, med ett inre mönster av gemensamhetsfrämjande karaktär. Ramen är huvudsakligen fysisk men berör också ekonomiska och organisatoriska förhållanden.

KAPITEL 5

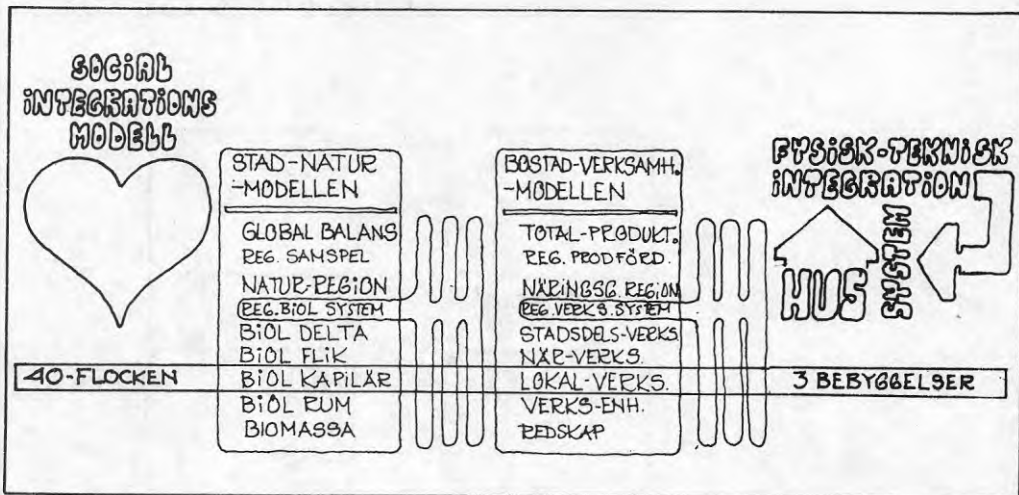
SAMORDNINGS- MODELLEN

5. SAMORDNINGSMODELLEN REALTIONER

5a 40-Flocken och integrationsmodellen

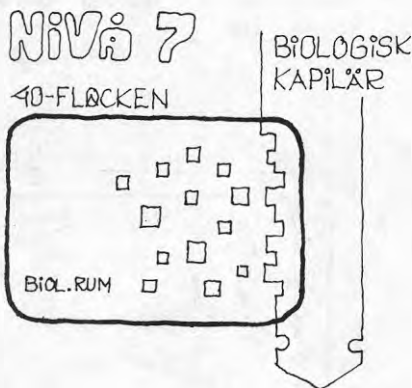
40-flocken är minibilden av samhället, ett stycke närmiljö och ingår givetvis i det hierarkiska mönstret på husklungans/byggnadsverkets komplexitetsnivå. Den kan i relationsmodellen bilda det sociala underlaget för bebyggelsernas utformning och ingår i samordningsmodellen på följande sätt:

LOKAL-MILJÖ/40-FLOCK

I mötet mellan 40-flocken och 1. stad-natur-, 2. bostadsverksamhetsorganisationerna och 3. bebyggelsemodellen uppstår ett relationsmönster som kan se ut på följande sätt:

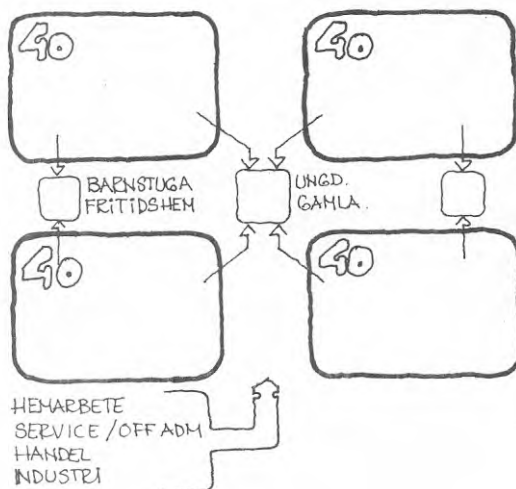
5b 40-Flocken och stad/natur-mönstret

För stad-natur-integrationen innebär detta att en biologisk kapillär - en liten grön kanal från stadsdelensfiken - fränder in till bebyggelseklungan. I klungan övergår den till ett spritt mönster av privata uterum anknutna till varje bostad, samt till vissa gemensamma uterum eller biologiska aktiviteter för skydd, odling och lek.

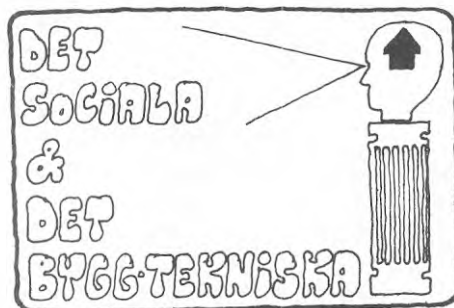
5c 40-Flocken och bostad/verksamhets-mönstret

NIVÅ 7

För bostads-verksamhetsintegrationen innebär detta att husklungan (17hh) organiseras med gemensamhetsanläggningar knuten till 2 klungor och till 4 klungor samt i övrigt med anknytning till de hierarkiskt organiserade anläggningarna. Varje enskild klunga har ytor för lek, arbete, förvaring, möte och för fyra klungor tillsammans tillkommer funktioner för tillverkning, handel, offentlig administration och hemarbete.

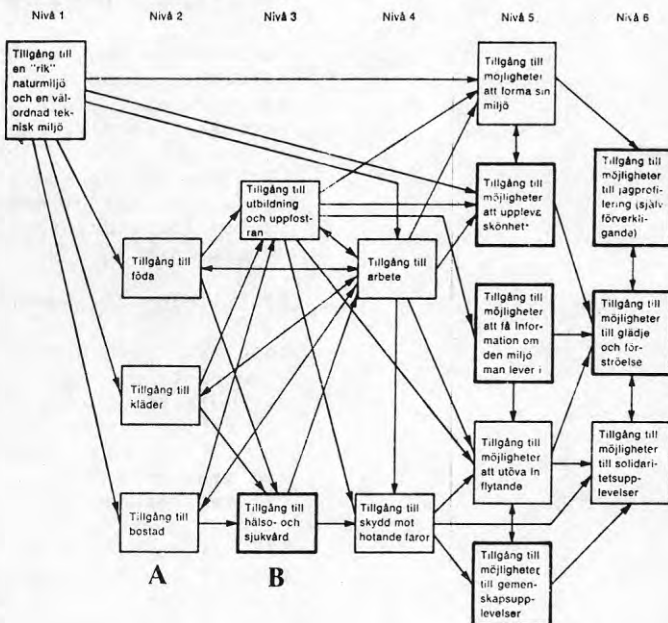
5d 40-Flocken och bebyggelsemodellen

Med avseende på bebyggelsemodellen i relation till 40-flocken kan man göra en rad olika kopplingar. Här har valts att peka på vissa sociala aktiviteter och upplevelser som man önskade att människor fick tillgång till. Som utgångspunkt för resonemanget har använts en hierarkisk modell "det goda samhället" uppställd av Harald Swedner. I modellen visas på nivå 5-6 ett antal möjligheter som människor ut-

ifrån samhällsmässigt organiserade resurstillgångar (nivå 1-4) "så långt det är möjligt" skall kunna nå.

TILLGÅNG & HIERARKI

Figur 3. I "det goda samhället" skall alla människor (så långt det är möjligt) ha tillgång till de resurser, som i denna "hierarkiska resursmodell" har placerats på nivåerna 1-4 i denna figur. Därmed ges man den möjlighet att utnyttja de olika typer av "möjligheter till aktiviteter och upplevelser", som har placerats på nivåerna 5-6. En resurstyp, vars förekomst är en förutsättning för att en annan typ av resurser skall kunna utnyttjas, har i figuren förknippats med denna andra resurstyp genom en pil.

(A) → (B) betyder alltså att "tillgång till bostad" (A) är en förutsättning för att "hälso- och sjukvårdsresurser" (B) skall fungera. I figuren har endast de viktigaste av dessa "förutsättnings samband" markerats.

Flera av dessa möjligheter och aktiviteter har emellertid direkt koppling till lokalmiljön och några kommentarer skall därför knytas till de olika resurstyperna.

Nivå 5

a) Tillgång till möjligheter att forma sin miljö.

För att detta skall kunna uppfyllas krävs dels 1. en påverkbar planeringsmetod och dels 2. såväl påverkbara som anpassbara byggsystem. Olika förhållanden gäller för ny miljöetablering och för existerande miljöer.

b) Tillgång till möjlighet att uppleva skönhet.

Begeppet skönhet är vanskligt att precisera med hänsyn till miljöprodukter men kanske kan två faktorer anses som delar av skönhetsbegreppet nämligen 1. att produkterna är utförda i överensstämmelse med de ingående materialens karaktär (gedigenhet) och 2. att individen i största möjliga mån själv kan välja och kombinera produkter.

Detta kräver gedigna baskomponenter och produkter som kan väljas och kombineras av den enskilde således att "slutprodukten" (en miljö) blir resultatet av en egen framställning.

- c) Tillgång till möjlighet att få information om den miljö man lever i.

Information kan fås på tre sätt; genom masskommunikationen, genom speciella informationscentraler - typ bibliotek - och genom allmän närkommunikation (grannar, vänner, arbetskamrater).

För lokalmiljön kan sägas att kontakter på grannivån med ett olikartat antal grannar är önskvärd och kanske en förutsättning för allsidig närinformation om närmiljön.

- d) Tillgång till möjlighet att utöva inflytande

Basalt kan man utföra inflytande genom att delta eller inte delta. Valet mellan dessa måste existera. Därefter gäller för deltagande (meddeltagande) att detta inrymmer fyra problemområden som kan ordnas i 4 trappsteg nämligen, räknat nerifrån, (4) medförståande, (3) medinflytande, (2) medbestämmande, (1) medskapande.

För miljöbyggandet kräver dessa problemområden att det för byggandet måste finnas (för 4) pedagogiska system (för 3 och 2) organisatoriska metoder och (för 1) tekniska medel så att meddeltagandet kan fungera.

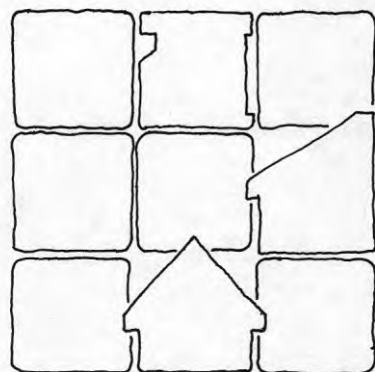
- e) Tillgång till möjlighet för gemenskapsupplevelser

En del gemenskapsupplevelser är knutna till närmiljön och bredden på dessa upplevelser över olika aktiviteter (från fest till spel och lek till hobby och arbete) är beroende på lokalmiljöns utformning. Här gäller att gemenskapsupplevelse med bredd kan kräva såväl sociala, ekonomiska, organisatoriska som fysiska förutsättningar. T.ex. social mångfald, ekonomiska andelsarrangemang, organisationspersoner (katalysator) och speciella bebyggelser med arbetsrum och gemenskapsytor.

En samlande konklusion av de krav som här kort beskrivits kan vara att bebyggelserna måste byggas upp kring överskådliga planmönster, i rimliga dimensioner och att enheter som främjar grannskapsaktiviteter är önskvärda.

Bebyggelserna måste vara blandade, så att social blandbefolkning kan växa fram.

Byggnaderna måste byggas med påverkbara och anpassbara byggsystem och den enskilde göras till meddeltagare i byggprocessen. En rad arrangemang i form av inne- och utevolym för eventuella gemensamhetsaktiviteter och/eller andelskonstruktioner måste planeras in så att plats finns vid behov.

KAPITEL 6

BEBYGGELSE- MODELLERNA

6. BEBYGGELSEMODELLERNA

De tre bebyggelsemodeller som skall konstrueras med tre olika system har alla utgångspunkt i en gemensam planprincip som är konklusionen av det här genomförda resonemanget. Planprincipen bygger på

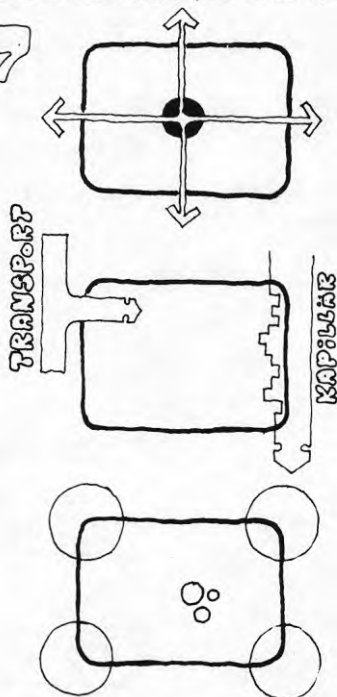
- a) enheter inplacerade i den hierarkiska grundmodellen
- b) enheter relaterade till stad-land-mönstret
- c) enheter relaterade till bostads-verkamhets-mönstret
- d) enheter baserade på 40-flocksmodellen

Detta innebär att storleksordningen 40-flocken bildar en bebyggelseklunga - en lokalmiljö - och flera sådana klungor tillsammans bildar närmiljöer med varierande integrationseffekter. Samtliga tre byggsystem är öppna byggsystem (med varierande grad av generalitet).

6a Bebyggelsemodellerna och planeringen

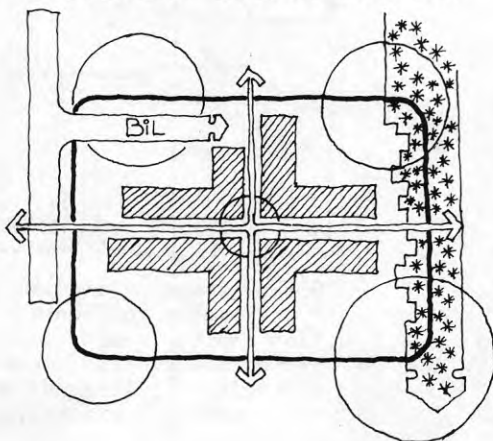
Planprincipen är baserad på en eller två lokalmiljöer/40-flockar utgör en planenheter. Varje lokalmiljö genomkorsas av ett gång/cykelkommunikationssystem som har sin tyngdpunkt i en central mötesplats - ett torg. Planenheten nås av bil- busstransportsystemet och natursystemet. Enhetens periferi utgör en överlappningsfält mellan flera planenheter kan bildas.

NIVÅ 7

Bebyggelsen sökes formad så att öppenheten åt alla håll bevaras samtidigt som enhetens tyngdpunkt omkring torget och gemenskapsfunktionerna understrykes.

HUVUD-STRUKTUR

6b Bebyggelsens innehåll

Bebyggelsen innehåller a) bostäder för de 17 hushållen samt b) gemensamhetskomplement, c) naturkon-
taktelemt samt d) verksamheter.

Innehållet är följande:

A. Bostäder

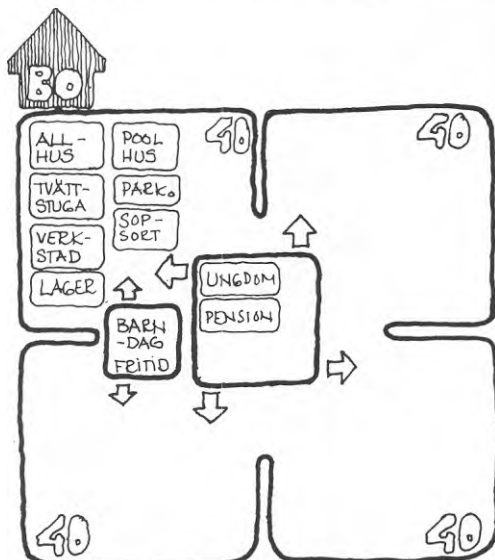
för de 17 hushållen fördelade på följande storlekar:

2 R	50 m ²	8 st
3 R	64	2 st
4 R	90	3 st
5 R	105	2 st
6 R	132	2 st

B. Gemensamhetskomplement

Generellt mönster

GEMENSAMHETS-ANORDNINGAR

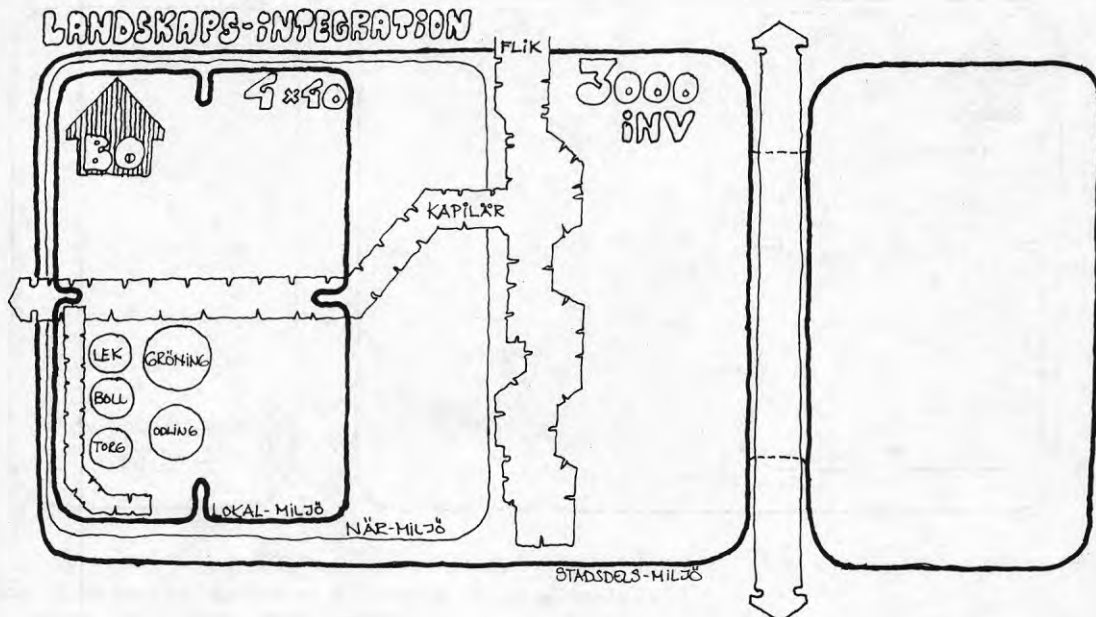

Olika grader av andelsmiljö kan etableras. Principiellt kan man tänka sig olika miljötyper, från den där endast vägen i bebyggelsen är gemensam via en där de traditionella elementen - tvättstuga, parkering och liknande är gemensam till en annan ytterpunkt där redskap, gästrum, swimmingpool/bastu är gemensamt.

Speciellt mönster

I de visade modellerna har följande element valts som gemensamma:

1. Bilparkering	(12 bilar) 15 ppl (enl norm)
2. Spolplatta	8 x 12 meter
3. Verkstad-arbets-
torg	25 m ² inne + 35 m ² ute
4. Tvättstuga	60 m ²
5. All-hus (gemen-
samhetshus)	75 m ²
6. Pool-hus/bastu	90 m ²

C. Stad naturGenerellt mönster

De basala funktionerna, skydd lek/spel, odling kan baseras på a) hägnet - en mot vinden skyddande plantering b) gröning för bollspel, lek, möten och c) växthus för odling. Ett torg som ett gemensamt uterum centralt i bebyggelsen.

Speciellt mönster

Följande naturelement har valts för att ingå i modellerna och täcka behoven för umgänge, lek, bollspel, odling, skydd och uppsamling.

Kapillär - sammanhängande med natursystemet (ingen storlek) - innehåller övrig lek/lekpark/övrig rekreation.

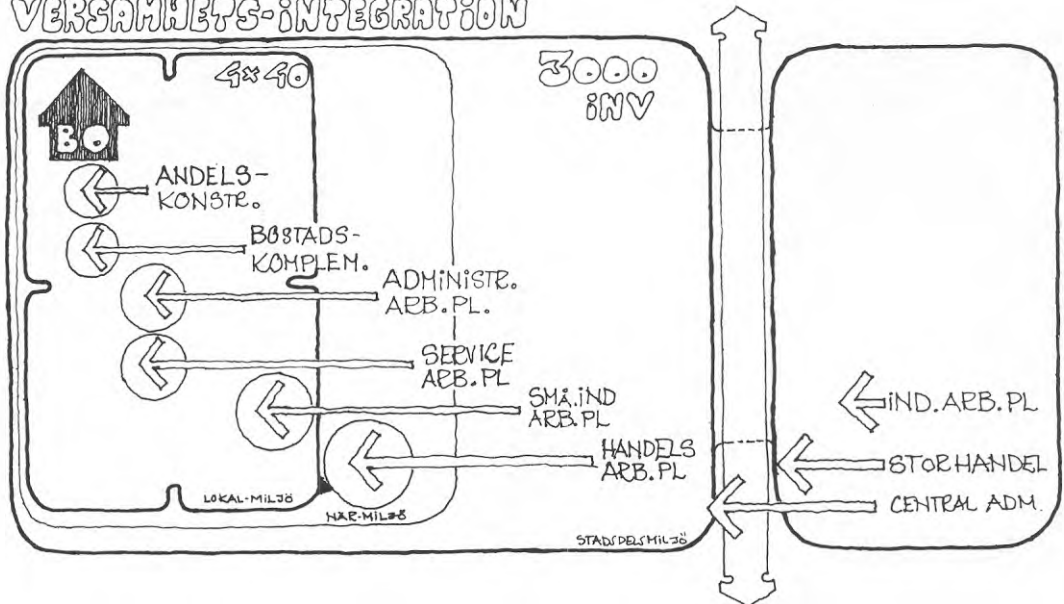
5. Gröning	600-800 m ²
6. By-hägn	5 m i huvudinriktningen vintertid
7. Växthus	20 m ² per hushåll
8. Sopsortering	containers
11. Torg	ca 10 x 20 meter

17 st uterum i anslutning till bostäderna varierande mellan 25 m² och 60 m²

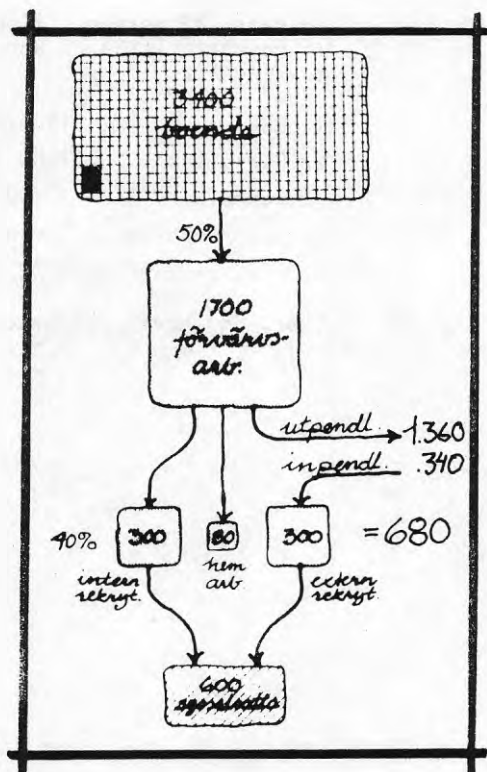
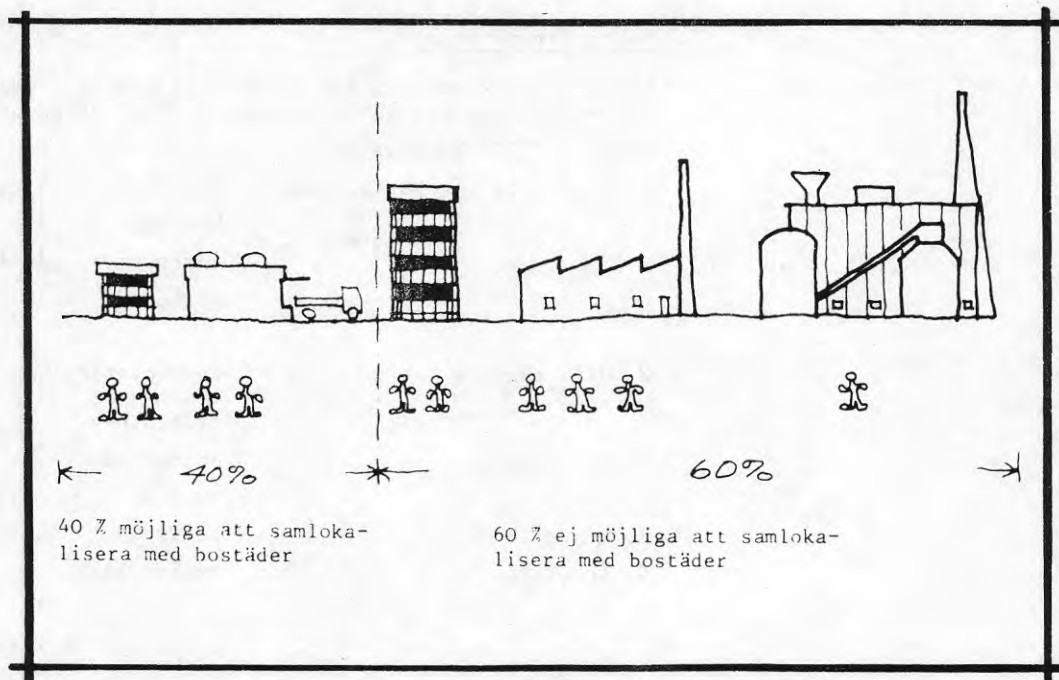
Bostad - verksamheter

Generellt mönster

VERKSAMHETS-INTEGRATION

Förutom de verksamheter av gemensamhetskaraktär som uppställts ovan tillkommer verksamheter av annan typ - handel, administration och produktion. Procentuellt fördelat efter Planverkets värdering (stencil 1974) räknat på en stadsdel får 4 st 40-flockar a) hemarbete 4 arbetsplatser, b) offentlig service/kontor 10 arbetsplatser, c) handel 5 arbetsplatser och d) småindustri 13 arbetsplatser.

Speciellt mönster

Följande verksamheter har valts till modeller för att belysa integrationmöjligheterna i en grupp på 4 x 40-flocken.

1. Hemarbete	4 arbetsplatser	damfrisör	1 st
		biträde	1 st
		författare	1 st
		sömmerska	1 st
2. Off. service		barnpassning	4 st
		fritidshem	
Off. kontor		hälsovårds-	
		nämnden	6 st
3. Handel		butik	5 st
4. Industri		småindustri	
		A	11 st
		B	2 st

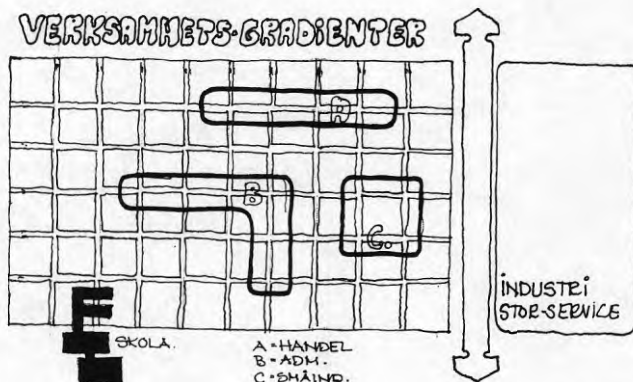
Av dessa 32 personer finns 16 i stadsdelen och 16 kommer utifrån. 8 kommer i bil och 8 med buss/cykel.

1. Lek	150-200 m ²	avst. 50 meter
2. Övrig lek	1500 m ²	avst. 200 meter
3. Lekpark	2-4000 m ²	avst. 300 meter
4. Sitt/umgänge	150 m ²	
5. Övr. rekreation	2000 m ²	

(ref. Bostadens grannskap sid. 169) Planverket nr 24

6c Fördelningsprincip

Önskemålen om integration mot fullvärdigt blandade miljöer - dvs miljö/planenheter som innehåller ett representativt urval av samhällets olika aktiviteter - stöter på problemet att tillgången till blandbara verksamheter är begränsad. Det finns inte så många integrerbara verksamheter av olika slag att t.ex. alla lokalmiljöer (här 40-flocksenheter) kan bli fullvärdiga blandmiljöer. Däremot ser det ut som om grupper på 4 eller 8 enheter av 40-flockens storlek (160 eller 320 personer) skulle kunna närma sig en acceptabel blandningsgrad, likaså kan stadsdelsmiljöer på 3.000 invånare utan tvekan göras om som fullvärdiga minisamhällen (se Planverkets värdering "Arbetsplatser, bostadsbebyggelse" 75-05.11.). Detta förutsätter dock givetvis att planeringen baseras på en integrationssträvan i mikroskalan.

Bristssituationen när det gäller integrerbara verksamheter gör det nödvändigt att skapa en spridningsmetod så att de tillgängliga funktionerna blir fördelade på ett för miljön befruktande och acceptabelt sätt.

Detta kan göras om på så sätt att alla lokalmiljöerna göres omnipotenta dvs. formas och organiseras så att de kan uppta alla de olika integrerbara verksamheterna. Därmed gives möjlighet att fördela verksamheterna så att t.ex. inom en grupp på 4 lokalmiljöer, en får hysa en industrienheter, en får hysa en administrativ enhet, en får hysa en butiksenhet och en får hysa en serviceenhet.

I stadsplaneskala innebär detta att fördelningen måste ske tillsammans med en samordningsmodell så att de utspridda verksamheterna också kan samverka funktionellt där så krävs. Man kan här med ett biologiskt uttryck, tala om gradienter (tätheter) där det levande systemet i vissa avsnitt har en större täthet av vissa komponenter. Sådana stadsplanegradienter kan utvecklas till ett överordnat styrningssystem för fördelningen av integrationen i lokalmiljöskalan.

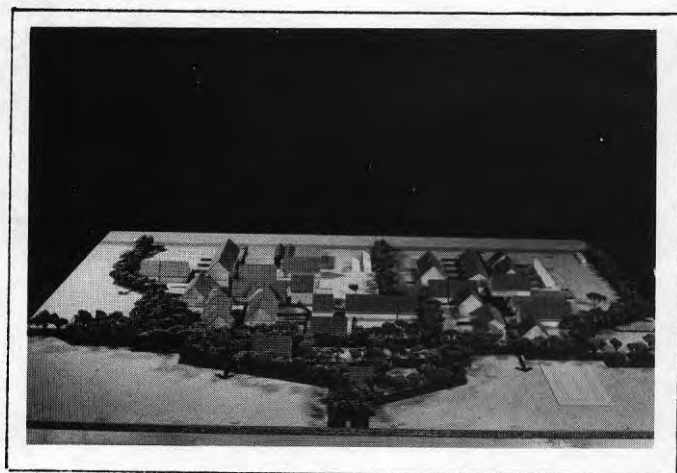
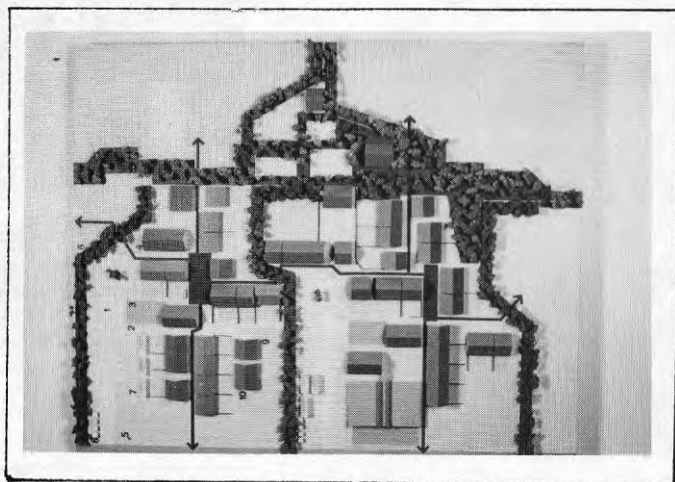
Detta problemkomplex skall här inte utvecklas vidare till någon metod för fördelning/samordning. Vad som är angeläget är att insikten etableras att lokalmiljön skall kunna innehålla ett flertal funktioner men inte nödvändigtvis kommer att göra det. Lokalmiljön får genom sin princip ett potential och detta potential blir i den konkreta situationen oftast endast delvis utnyttjat.

För att lokalenheten skall kunna betraktas som en generell planenhets måste ett sådant potential finnas således att lokalenheten kan utvecklas eller formas mot det ena eller andra innehållet.

Öppenhet är en slags mottaglighet och utbytbarhet och det generella kräver öppna planeringssystem.

6d Systembeskrivning - lätt system

L Ä T T S Y S T E M

Bostäder 17 hh = normalsnittet

<u>Antal rum</u>	<u>Lägsta netto</u>	<u>Bygg brutto</u>	<u>Antal</u>	<u>m²</u>
2 R	50	60	8	480
3 R	64	75	2	150
4 R	90	100	2	200
5 R	105	117	3	351
6 R	132	148	2	296
				1.477

+ Bostadsyta vid max. exempel

6 st (7m x 6.6)	= 360		
1 st (6m x 7.8)	= 60		
1 st (9m x 7.8)	= 90	510 + 1.477 =	1.987 m ²
			221 m ²

17 st lager á 13m²

	<u>netto</u>	<u>brutto</u>		
Verkstad	25	35	x1 =	35
Tvättstug	60	70	x1 =	70
Allhus	75	85	x1 =	85
Posthus	90	100	x1 =	100
Växthus (12x20m ²)		340	=	340
				630 m ²
Barnstug.	115	130	x1 =	130
Fritidsh.	60	70	x1 =	70
				200 m ²
				2.328 m ²
(. /. 100 m ² för barnstuga)				2.228 m ²

Yta A/ Markyta 85 x 80 = 6.800 m²

		(. /. 600 för barnstug.)	6.200 m ²
Bebyggd yta	2.328 m ²	. /. 100 för	
barnstug =	2.228 m ²		
Expl.grad	$\frac{2.228}{6.200}$	= 0.36	

Yta B/ Markyta 45 x 90 = 4.050 m²

Expl.grad	$\frac{2.228}{4.050}$	= 0.55
-----------	-----------------------	--------

MAXMODELLEN

Yta A/ Markyta $85 \times 80 = 6.800$ (./ för barnstug.)
 $\underline{6.200 \text{ m}^2}$

Byggnadsyta = $2.838 + 100$ för barnstug.
 $\underline{2.938 \text{ m}^2}$

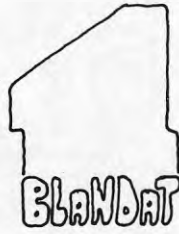
Expl.grad $\frac{2.938}{6.200} = 0.47$

Yta B/ Markyta $45 \times 90 = 4.050 \text{ m}^2$

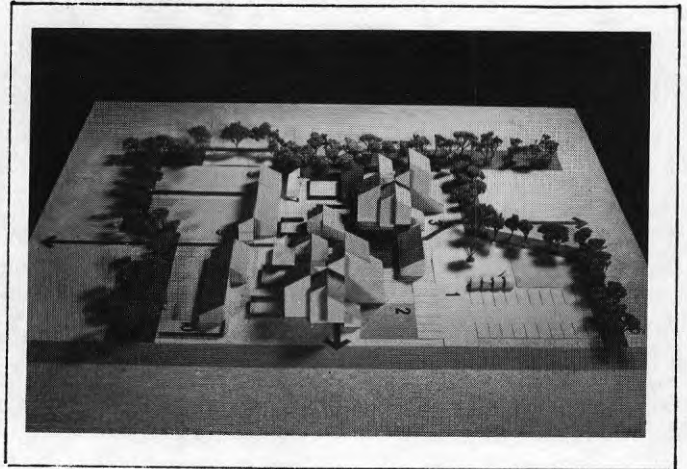
Byggnadsyta + $2.838 + 100$ för barnstug.
 $\underline{2.938 \text{ m}^2}$

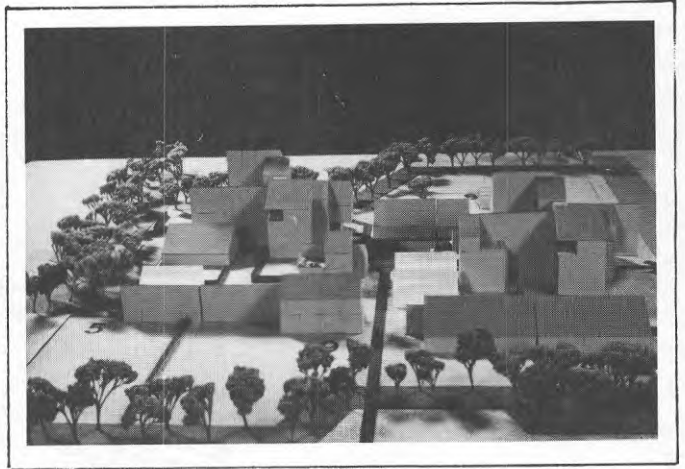
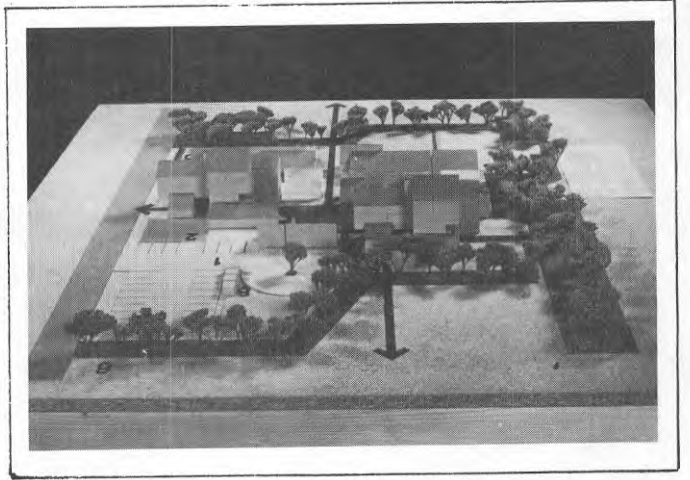
Expl.grad = $\frac{2.938}{6.200} = 0.73$

I denna modell har bostadsytan ökat från den₂ till 40-flocken anpassade på $1\,477 \text{ m}^2$ till $1\,987 \text{ m}^2$. Tillsammans med lager, gemensamhetsytor och barnstuga/fritidshemsdelen blir den totala ytan $2\,938 \text{ m}^2$ på $6\,200 \text{ m}^2$ markyta. Denna modell närmar sig den maximala volymen man kan lägga in på området med ett lätt system.

6e Systembeskrivning - blandat system

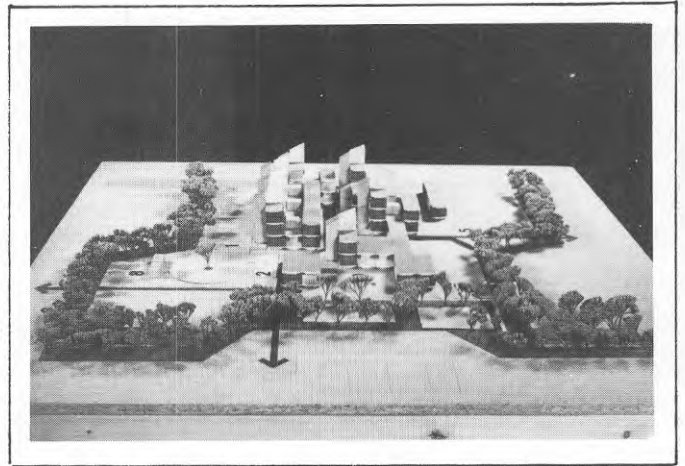
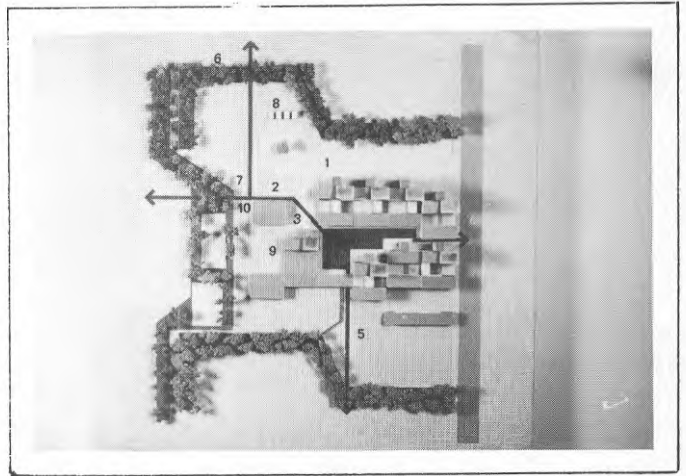
BLANDAT SYSTEM

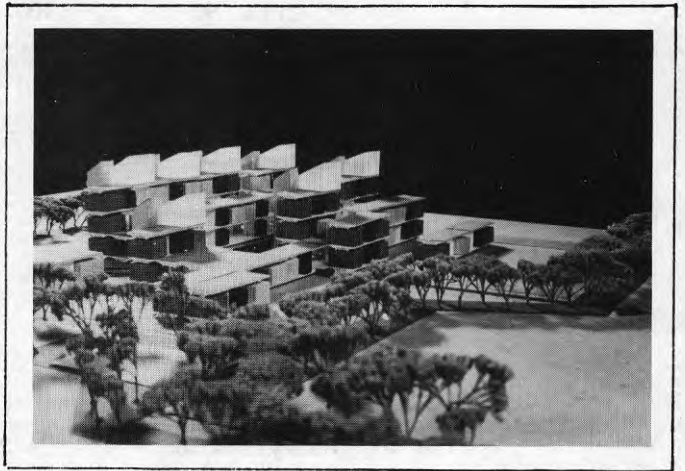
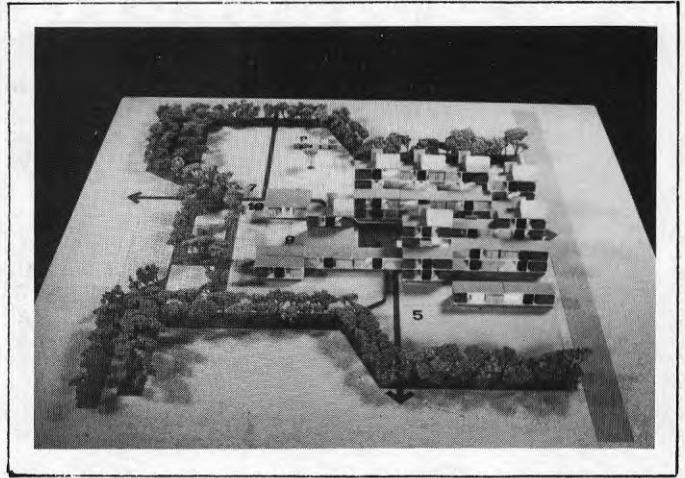
Bostäder 17 hh = normalsnittet

<u>Antal rum</u>	<u>Lägsta netto</u>	<u>Bygg. brutto</u>	<u>Antal</u>	<u>m²</u>	
2 R	50	60	x8	=	480
3 R	64	75	x2	=	150
4 R	90	100	x2	=	200
5 R	105	117	x3	=	351
6 R	132	148	x2	=	286
					<u>1.477 m²</u>
Trappor 2 st (8 m ² x 4 plan) =				64	<u>64 m²</u>
17 lager á 13 m ²					<u>221 m²</u>
Verkstad	25	35		35	
Tvättstug.	60	70		70	
Allhus	75	85		85	
Poolhus	90	100		100	
Växthus (17 x 20 m ²)				340	<u>630 m²</u>
Barnstug.	115	130	x1	=	130
Fritidsh.	60	70	x1	=	<u>70</u>
					<u>200 m²</u>
Bebyggd yta 40-flocken				=	<u>2.392 m²</u>
40-flocken + barnstug/fritidsh.				=	<u>2.592 m²</u>
Kontor 2 x 100 m ² = 200 m ²				=	<u>2.792 m²</u>
(./. 100 m ² för barnstug.)				=	<u>2.692 m²</u>
<hr/>					
Yta A/	Markyta 70 x 80 = 5.600 m ² (./. 600 för barnstug)				<u>5.000 m²</u>
	Expl.grad = $\frac{2.692}{5.000} = 0.54$				
Yta B/	Markyta 70 x 50 = 3.500 m ²				
	Expl.grad = $\frac{2.792}{3.500} = 0.8$				

6f Systembeskrivning - tungt system

TUNGT SYSTEM

Bostäder 17 hh = normalsnittet

Antal rum	Läg. yta netto	Bygg brutto	Antal	m ²
2 R	50	60	x8	= 480 m ²
3 R	64	75	x2	= 150 m ²
4 R	90	100	x2	= 200 m ²
5 R	105	117	x3	= 351 m ²
6 R	132	148	x2	= 286 m ²
				1.477 m²

Trappor 7 st (8x3 plan) = 168 m² 168 "

17 lager á 13 m² 221 "

Verkstad	25	35		35	
Tvättstg	60	70		70	
Allhus	75	85		85	
Poolhus	90	100		100	
Växthus (17x20 m ²)				340	630 m ²

Barnstg 115 130 x1 = 130

Fritids hem 60 70 x1 = 70 200 m²

Bebyggd yta 40-flocken = 2.496 m²
 40-flocken + barnstg/fritidsh. = 2.696 m²

Butik 90 m²
 Lager 100 m² 130 m² 2.886 m²

(./.100 för barnstuga) 2.786 m²

Yta A/ Markyta 65x65 m² 4.225 m² (./.600 för barnstuga) 3.625 m²

Expl. grad = $\frac{2.786}{3.625} = 0.8$

Yta B/ Markyta 40x50 m² = 2.000 m²

Expl. grad = $\frac{2.786}{2.000} = 1.45$

Ög Ytor och tätheter/sammanställning

För samtliga modeller har olika täthetstal uträknats. För att i så hög grad som möjligt närma sig de traditionella värderingssätten har två exploateringstal uppställts.

Yta A/ Ytan omfattar vad man normalt avser med netto område dvs inkluderar verksamhetsyta men inkluderar även barnstuga/fritidshem och flera gemensamma anläggningar än normalt.

Yta B/ Ytan omfattar den mark som själva bostadslägenheterna (husen) upptar.

För en integrerad modell kommer andra värderingar in än de som används för separerade funktionsområden. På något sätt måste blandning-förhållandena uttryckas. Att finna metoder för detta blir en väsentlig del i en integrerad planering.

I denna studie uttrycker modellen två blandningsförhållanden. Verksamhetskontakten är uttryckt genom att den möjliga verksamhetsintegrationen som Planverket räknat fram (dvs 1/2 befolkningen arbetar och 40% av arbetsplatserna är integrerbara) ger 1/5 arbetsplatser i stadsdelen. I 40-flocken ger detta 8 arbetsplatser som är inlagda.

Det andra förhållandet är naturkontakten och här är inarbetat uterum för varje bostad på 8 - 50 m². Kan man konsekvent genomföra att varje bostad har ett halvprivat och ett helprivat uterum skulle man nå ett resultat som svarar till de önskemål som undersökningarna av uterummets användning visat. (Finn Vedel Petersen SBI). I modellerna är detta inte helt uppfyllt.

Av modellerna framgår att för en 40-flock kräver

det lätta systemet	ca 6 200 m ²
det blandade systemet	ca 5 000 m ²
det tunga systemet	ca 3 600 m ²
samt räknat enbart för bostadsdelen	
det lätta systemet	ca 4 100 m ²
det blandade systemet	ca 3 500 m ²
det tyngre systemet	ca 2 000 m ²

Storlekarna får då tagas som riktlinjer anvisningar då delkomponenterna inte är exakt jämförbara.

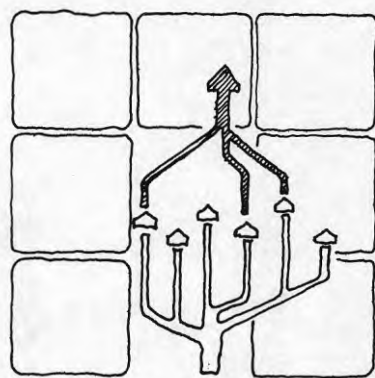
För traditionella bebyggelser har angivits nettoexploateringstal på:

Radhus och kedjehus	0.20 - 0.25
3 - 4 våningshus	0.40 - 0.50
Högre flerfamiljshus	0.70 - 1.00

(Citat CTA kompendium:Stadsplanering)

Dessa tal kan belysa det tal som framkommit i modell-
arbetet men också här får man ta alla siffror som
riktvärden.

Även med hänsyn till att de olika exploateringstalen
inte är direkt jämförbara visar studien att de tre
modellerna utnyttjar markytorna effektivt.

KAPITEL 7
KONKLUSION

7. KONKLUSION

7a Studiens Resultat en första etapps konklusion

Med de tre bebyggelsemodellerna har studien fört till det resultatet som programmet skitade mot. Resonemang-
et omkring integrationsaspekterna och det sammanställ-
da siffermaterialet visar att nya intressanta perspek-
tiv öppnar sig denna väg. De viktigaste av dessa skall
här kort kommenteras.

Under arbetets gång har kontakter tagits och studien
diskuterats med en rad olika personer från olika fack-
områden. Ur dessa samtal kan dragas några konklusioner
i anslutning till studiens uppbyggnad.

UTVECKLING

- A När det gäller aspekter på vad utveckling och framåtskridande innebär i fysisk planering, finns mycket få preciserade formuleringar och mycket svävande uppfattningar bland arkitekterna och inom de olika fackområden som måste relatera sig till den fysiska planeringen. Sett mot bakgrunden av den kraft varmed funktionalismen manifesterade sig saknar den motsvarande situationen helt profil. Detta för med sig uppenbara problem i kommunikationen mellan arkitekterna och planerare och tvärs över fackgränserna.

En önskvärd sak torde vara att stödja och inspirera till en teoribildande aktivitet av samma verklighetsanknutan typ som utvecklades vid funktionalismens genombrott.

TVÄRFACKLIGA KOPPLINGSMODELLER

- B Det har visat sig fruktbart att föra tvärfackliga diskussioner omkring de här uppställda hierarkiskt grupperade nivåerna. Hierarkierna möjliggör kopplingar, underlättar kommunikationen och framtvingar en anpassning av de olika områdenas problemtyper till varandra.

Det kan kännas överflödigt att framhäva att det existerar ett allmänt behov av att arbeta med integrationsmodeller, facklig auktoritet har ju varit i gång i flera år. Dock har intrycket uppstått att någon sorts strukturering av olika fackområdenas problemkomplex måste göras för att en fruktbar diskussion skall kunna föras.

De här skisserade hierarkiska strukturerna kan vara en av vägarna mot en förenklad kommunikation.

För natur/landskapssidans del finns behov av en klart artikulerad helhetsbild. Ifrån en överordnad ekologisk modell som behandlar naturens struktur och funktion omfattande alla de sfärer där livet ingår, kan klimat-växlighet/liv-förhållanden belysas. Ifrån denna modell och de olika delarnas förhållanden kan kopplingar sedan göras till den fysiska planeringens olika skalor så att begränsningar, förutsättningar och möjligheter för planeringen från lokal-avsnittet till region-avsnittet uppställs.

För verksamhetsintegrationens del gäller det att gå vidare från den studie planverket utfört om arbetsplatser i bostadsområden samt att belysa servicesidans möjligheter. Troligen vore det fruktbart utifrån det här aktuella perspektivet också att se på skolans möjligheter till en integration. Studier omkring detta har gjorts i Danmark där en mycket organisatorisk flexibel skolform existerar med friskolor och lilleskolor

som ger enklare utgångspunkter för fysiska integrationsmodeller. Erfarenhet finns här att hämta.

Av värde vore att utveckla de här skissade hierarkiska mönsterna tillsammans med parter från berörda områden (se bilaga) så att en allmän kopplingsmodell kan skapas.

SOCIAL GRUPPSTRUKTUR

- C Diskussionerna med den sociala sidan omkring det utspel med 40-flocken som gjorts i modellen öppnar många möjligheter. Liksom det statistiska materialet som legat till grund för preciseringen av medelindividens och alla de ramar som kan dras upp efter detta genomsnitt varit och är en nödvändig utgångspunkt för den fysiska planeringen kan motsvarande gruppmedelvärden ge planeringen ännu en utgångspunkt och föra till en ny dimension i planeringen.

Liksom man inom byggandet det senaste decenniet letat sig fram till tankarna omkring den generella byggstrukturen - och därmed fått en ny produktions och projekterings-riktning att förhålla sig till så analoga tankar omkring den generella gruppstrukturen ge ett basmönster för en socialarkitektonisk planering. Detta kräver då ett växelspel mellan:

1. teoretiskt byggmönster (t.ex. den hierarkiska modellen)
2. konkreta byggsystem
3. teoretiskt socialt mönster (t.ex. Swedners "Det goda samhället").
4. konkreta gruppbildningar

Ur ett sådant växelspel bör många intressanta, direkt användbara konklusioner kunna dragas.

Ett tvärmönster av konkret typ där de sociala och de fysiska modellerna är samordnade eller konfronterade ned varandra kan dels klarlägga på vilka punkter som föreställningar, och andra angreppsmetoder saknas, dels bidra till att skapa en dialog mellan områdena.

EKONOMISK MODELL

- D Ett problemområde av stor betydelse som inte berörts i denna studiefas är den ekonomiska. I dagens byggande är den ekonomiska sektorn präglad av samma uppdelning som samhällsbyggandet i övrigt. De uppställda modellerna visar klart sambandet mellan täthet, markekonomi, försörjnings och driftekonomi och byggsystemtyp. Genom att klarlägga de olika ekonomiska bitarnas relationer till varandra skulle det kanske vara möjligt att få fram ekonomiska

mönster som visade t ex hur mycket hussystemens m^2 - byggkostnad kan vara för att få lägsta stadsbyggnadskostnad och hur den totala byggkostnaden påverkar driftskostnaden för olika avancerade byggsystem.

Därtill torde det vara intressant att studera hur andelseffekterna i gemensamhetsanläggningarna belastar de olika byggsystemen och täthetsmodellerna.

En ekonomisk modell bör alltså kunna belysa de olika modellernas stadsbyggnads-, byggsystems- och driftsekonomi och dels kunna klarlägga förhållandet mellan privat och gemensam del i olika andelsmiljötyper.

PEDAGOGISK UPPLÄGGNING

E I den form som modellerna redovisas i denna etapp kan de för den ovane modellbetraktaren vara svåra att relatera till vardagens konkreta planering. Den byggda miljö som illustreras i de tre byggsystemanvändningarna kan ge inspiration i sina planmönster och funktionsblandningar men har inte nått en sådan form att de direkt kan användas som mallar för en konkret planering. Studier rörande ljus/volymer, ljud, insyn och liknande är t ex inte detaljstuderade. Modellerna är aspekt-sammanställningar.

Genom föreläggandet av modellen i varierande sammanhang har en uppfattning bekräftats från andra kommunikativa arbeten att modeller måste konstrueras av

1. en teoridel
2. en generell konkret del
3. minst 2 speciella exempeldelar visande tillämpningen.

Beroende på vilken bakgrund olika mottagare har, får sedan olika "budskap" komponeras ihop av bitar från de tre delarna.

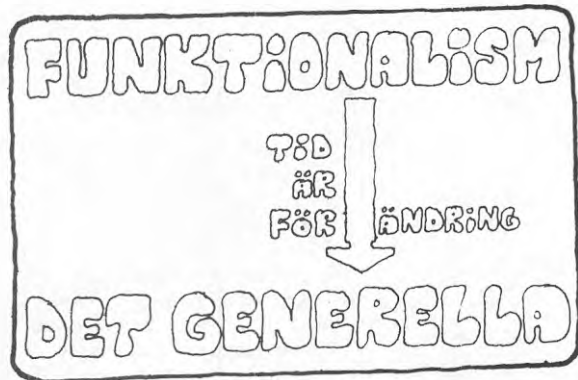
Det här redovisade materialet innehåller bitar hörande till den teoretiska (1) och till den generella konkreta (2) delen medan tillämpningsdelen (3) helt saknas.

För att man skall kunna få en bred pedagogisk effekt och användbarhet av studien kunde en påbyggnad av materialet vara önskvärd så att de tre delarna (teoridelen, den generella-konkreta delen och tillämpningsdelen) kan samverka med varandra.

Ur dessa olika teman - om utveckling, om tvärfackliga kopplingsmodeller, om social gruppstruktur, om ekonomisk modell och om pedagogisk uppläggning - kan man var för sig få en rad intressanta upplysningar och aspekter.

Detta bör dock inte undanskymma det faktum att hela det integrerade problemkomplexet med de 3 olika integrationsområden (natur/stad, bostad/verksamhet, det grupp-sociala) satta i relation till bygg- och planarkitektoniska system - lockar till en värdering av eller konfrontation mot de funktionalistiska idéerna och metoderna.

En överordnad fråga kan då bli vilka idéologiska mål som kan ersätta sol-ljus-luft-temat från 30-talet.

ETT NYTT FUNKTIONS- BEGREPP

*växer fram
grundat på
en radikal
omprövning
av funktio-
nalismen*

*Den enskilda solitära
uppgiften är inte längre
av största intresse.
Specialprodukter ersätts av
mångsidigt användbara pro-
dukter*

Detta diskuteras:

- GENERALITET
- MÄTTSAMORDNING
- UPPDELNING EFTER
DELARNAS LIVSLÄNGDER
- FÖRÄNDERBARHET

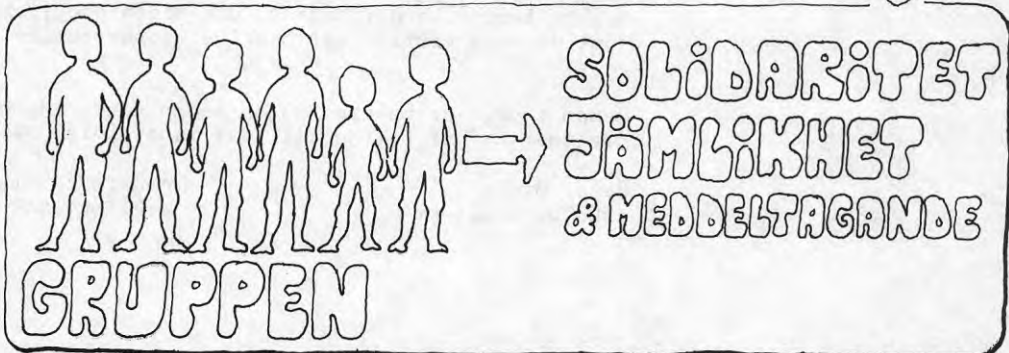
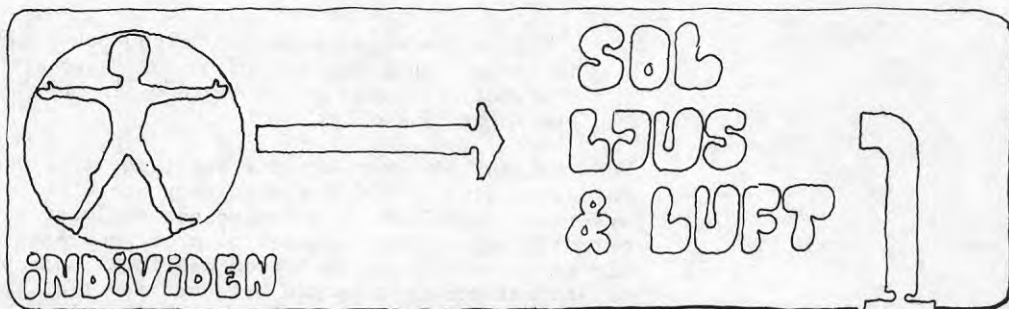
*Funktionsbegreppet har fått en
ny innebörd:*

**LOKALPRODUKTION i stället
för BYGGANDE**

I "Arkitektur-Struktur" beskrev Byggnadsstyrelsen det tekniska generella byggtänkandet utifrån

funktionsvariationen över tiden. Detta kan kompletteras med ett generellt gruppmsigt tänkande med nya mål som t.ex. - solidaritet, jämlikhet, meddeltagande.

De två aspekterna - den byggnadstekniska och den sociala generaliteten är möjligtvis två olika sidor av samma problem, nämligen processproblemet i det mänskliga samhällets förändring och utveckling.

Detta uttrycker sig i att byggnader och bebyggelser skall hysa både olika funktioner och olika människor och därför kräver en generell bas. Såväl byggtekniskt som socialt.

- "Rutinvetenskapen med sina belägg och kvitton är nödvändig. Men i begynnelsen var aspektseendet" - avslutar professor Johan Asplund sin bok "Om undran inför samhället" med.

Han betonar då samma synsätt som legat till grund för denna studie nämligen att innan man alltför djupt dyker in i detaljerade datapräglade analyser så gäller det att lägga olika aspekter på problemområdet. I en tid då man söker sig bort från den funktionsseparerade miljön mot den intregerade befinner man sig i en övergångsperiod mellan två olikartade idékomplex. Kanske mellan två olika paradigmer. Och någon gång, torde det just då vara viktigt att bedriva aspektstudier.

Denna studie är baserad på en sådan värdering och utarbetad som ett bidrag till ett mångfaldigt aspektseende.

Peter Broberg
tekn dr arkitekt

Anders Ekholm
arkitekt SAR

SAMMANFATTNING

RAPPORTEN TÄTT-RÄTT-EN ASPEKTSUDIE OMKRING
LOKALMILJÖERS KONCENTRATION OCH INTEGRATION

Under de senaste tre decennierna har vi upplevt en utveckling i samhället där uppdelning eller differentiering varit ledmotivet. De termer som vanligtvis använts för att beskriva olika fenomen av positiv eller negativ art i denna utveckling är t ex specialisering, separering, segregering, fragmentering och renodling.

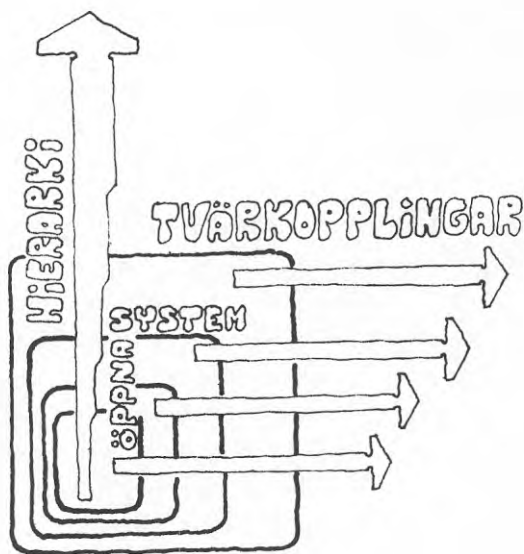
Ofta förekommande är att spridnings- och samlingsfaser avlöser varandra i utvecklingsförlopp och utgångspunkten för denna studie är hypotesen att vi nu inom byggande och planering står inför en nödvändig period av integration. En period som har behov av och som kommer att eftersträva byggnader och miljöer organiserade för blandning, för variation, för multianvändning, och för sammansmältning. Perioden med uppsortering av likheter står inför att avlösas av en period med sammanställning av olikheter.

Det mesta av vårt byggande/planering är organiserat för det uppdelade. Vi bygger olika hustyper för sig, olika funktioner för sig och driver byggproduktionen mot speciella system. Lagstiftning och stadsbyggnadsmetodik riktas likaledes mot uppsorteringen. Begrepp som köpcentrum, kontorshus, radhuskvarter, villaområden och liknande är de referenser som vi opererar med - de naturliga effekterna av en uppsorteringens planering och byggmetodik.

Filosofin bakom är funktionalismen och en grundläggande föreställning bak studien är att denna arkitektfilosofi är föråldrad. Den skapades under 20-talet och passar inte till det föränderliga samhälle vi befinner oss i och har framför oss.

Därför måste vi formulera ett nytt teoretiskt underlag av någon strukturalistisk typ och hand i hand med detta utveckla konkreta modeller för blandmiljöer och generella byggnader.

Studien "Tätt-Rätt" börjar med att belysa begreppen integration och utveckling. Speciellt framhävs en beskrivning av A Koestler där han talar om att alla fysiska enheter både måste vara sig själv och samverka med den helhet de ingår i. Dessa två krafter "den självhävdande tendensen" och "den integrerande tendensen" måste vara i balans med varandra och det är just på det balanserade spänningsförhållandet som den levande fysiska organismen bygger sin livsharmoni och verksamhetsrytm.

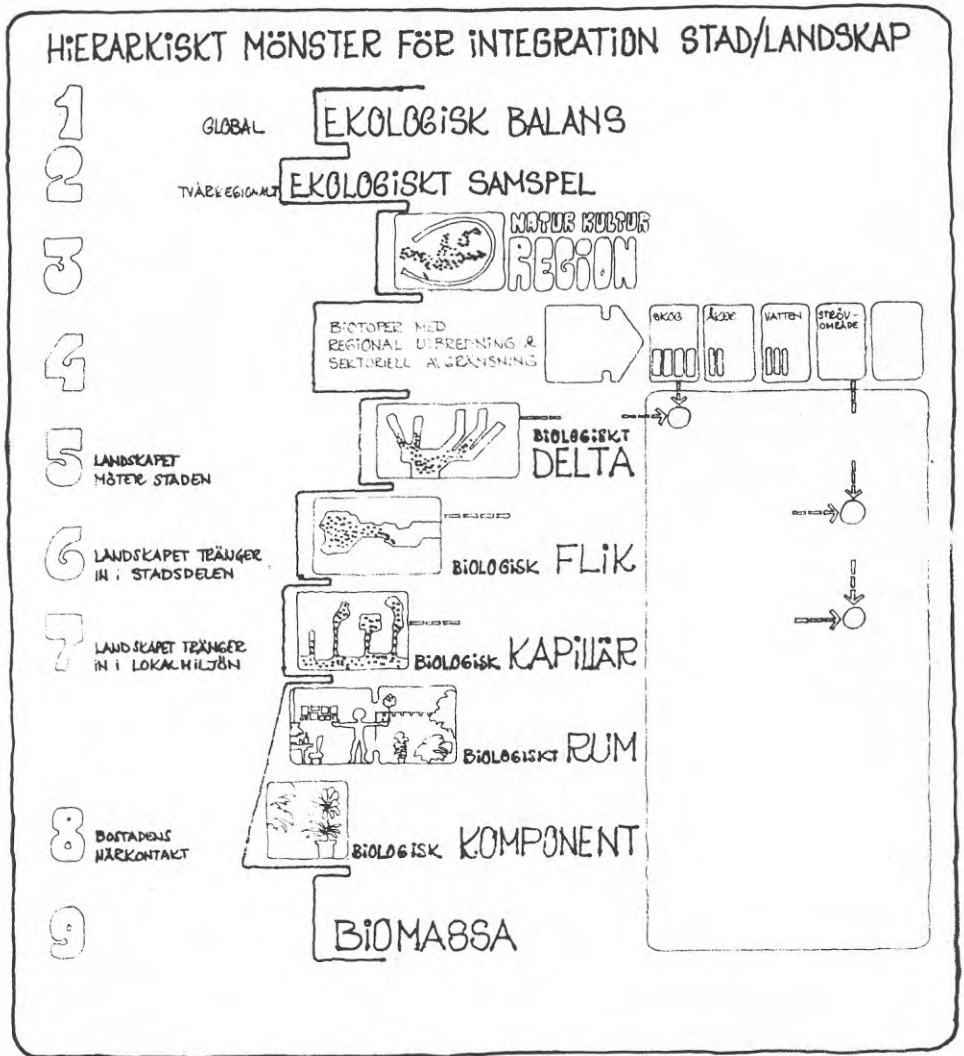
Frågan uppställs om den byggda miljön kan konstrueras av planenheter som både kan vara sig själva och samverka med helheten. T ex enligt samma principiella organisation som de biologiska systemen. Dessa består ju av celler - alla byggda enligt samma basmodell - som är individuella system men som samspelar med helheten på ett så kvalificerat sätt att väsentliga nya kvaliteter uppkommer av detta samspel.

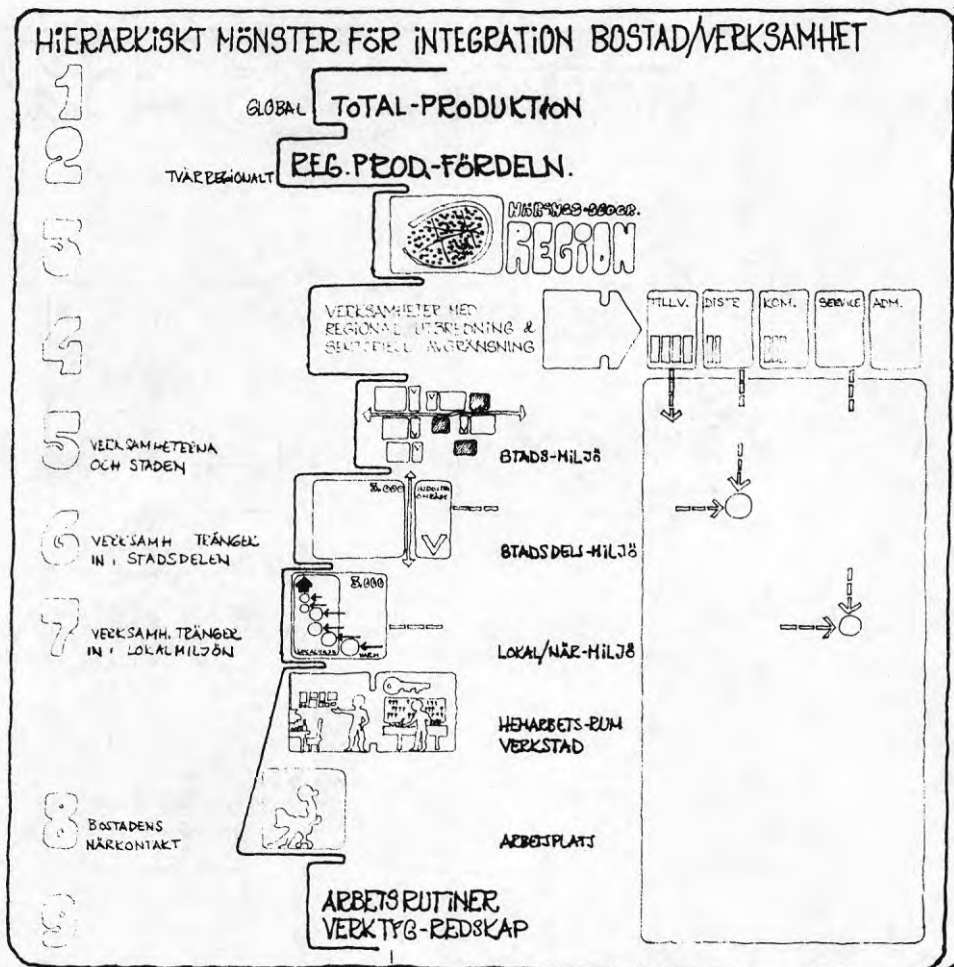
För att finna fram till detta måste två verktyg skapas nämligen 1/ den hierarkiska modellen, som gör det möjligt att arbeta i flera dimensioner (plan,skalor) samtidigt och 2/ den generella basenheten, som miljön kan konstrueras av. Med dessa två verktyg kan sedan arbetet genomföras som studien siktar mot, att finna integrationsmodeller och att skapa täthet.

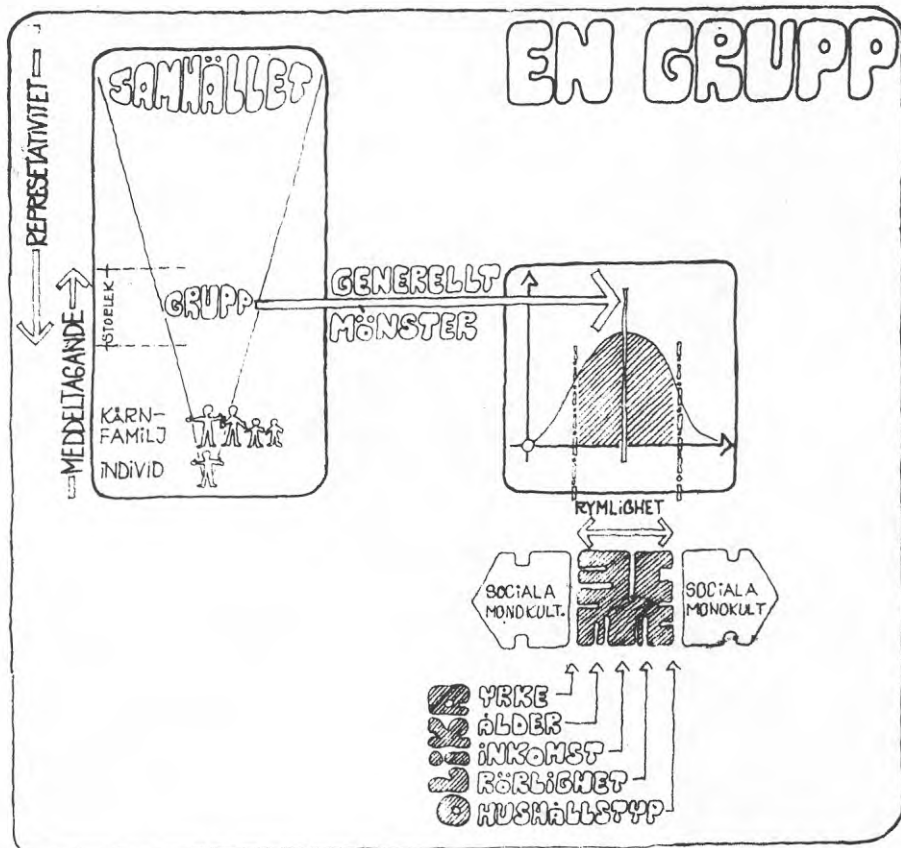
Den hierarkiska problematiken är behandlad utifrån en HIERARKISK URBAN GRUNDMODELL där man valt en indelning av de fysiska miljöelementen i 9 nivåer.

För en mera detaljerad redogörelse av en sådan principindelning kan hänvisas till avhandlingen "skitse til en organisk bymodel". (SBI-publikation ISBN 87 563 0164 2, KØBENHAVN).
 Utifrån denna grundmodell har två fysiska integrationsområden behandlats nämligen kontakten mellan stad och natur och mellan bostad och verksamheter. Skisser till användbara hierarkiska modeller för kopplingar mellan och tvärs över nivåerna har uppställts.

Problemen omkring basenheten har angräpits så att man försökt konstruera en minimmodell av samhällshelheten d v s en lokalmiljö som innehåller ett socialt mönster som avspeglar samhällets mönster och ett boende blandat med verksamheter så långt detta är möjligt. Lokalmiljön som en social, funktionell, miljömässig förminskad spegelbild av det stora samhället skulle kunna ge individerna en livsmiljö som erbjuder blandning, variation, kontakt med olika typer av människor och verksamheter och således en förståelse och förberedelse för den större omgivande miljön.

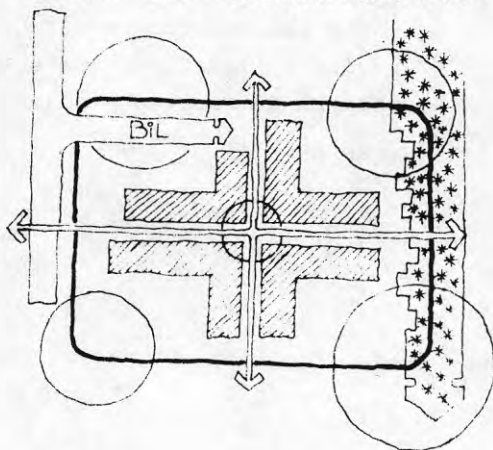

För att finna fram till en rimlig storlek på lokalmiljöenheten har man startat med att konstruera en lämplig social enhet.

I botten för storleksvalet har lagts ett resonemang om representativitet och meddeltagande. Med hjälp av studier av konkreta gruppmedlemmar som i Farum och Galgebacken i Köbenhavn och med stöd av Ingrid Sjöstrands "Samhems"-modell har en grupp benämnd "40-flocken" konstruerats. Denna består av 40 personer statistiskt fördelade i hushåll, åldrar, inkomst, yrken och rörlighet så som riksgenomsnittet är. 40-flocken har därför alla samhällets problem och möjligheter i sig i förminskad skala.

Omkring 40-flocken är sedan lokalmiljön konstruerad med de olika bostäder som behövs, arbete, institutioner och service integrerad och det lilla kvarteret sammanvävt med naturen och de gröna planelementen. Den basmodell av ett litet allsidigt samhälle som uppkommer kan användas som utgångspunkt för diskussioner och målformuleringar för kommunal planering.

HUVUD-STRUKTUR

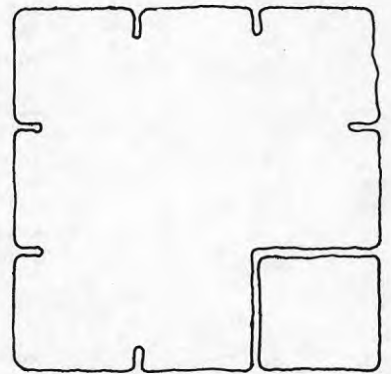

Som ett sista steg i studien har själva täthetsproblematiken tagits upp. I basmodellen har vissa kriterier fastlagts, att lokalmiljöenheter skall ha ett blandat (integrerat) funktionsmönster, att stad- naturkontakt skall finnas, att gemensamma funktioner bör finnas och att varje bostad skall ha ett uterum knutet till sig. Utiifrån detta har tre olika husgrupperingar konstruerats ett med lätt system (princip 1 1/2 plans hus) ett med blandat system (tung och lätta stomkomponenter) och ett med tungt system (betongstomme).

Dessa byggda modeller visar vilka tätheter som kan uppnås med olika system och de visar att hushållningen med marken kan ökas betydligt från det sätt som vi idag disponerar den. Integration och blandning ger nya möjligheter för täthet och en bättre kommunal byggnadsekonomi kan uppnås med en mera avancerad planläggning.

Modellerna visar också den konkreta miljö som uppstår av det resonemang som förts i studien och även dessa konkreta modeller kan tjäna som inspiration för en kommunal planering som vill vidare framåt och som söker planmässiga lösningar på de moderna stadssamhällets miljöproblem.

PB/AE

BILAGOR

BILAGAS T U D I E N S eventuella fortsättning

Det genomförda arbetet kan betraktas som en första etapp i ett försök att få belyst några av de problemen som ett komprimerat (tätt) och integrerat (rätt) miljöformande innebär.

Skulle studien fortsättas vore det lämpligast att i samarbete med de personer som kontaktats i första fasen (se speciell lista) samt andra (förslagslista) belysa de olika aspekterna som sammanställts.

Med hänsyn till stad-natur-integrationen kan utifrån det ekologiska perspektivet den "gröna" modellens olika element ges en närmare definition och en principiell utformning.

Betydelsen av det ekologiska perspektivet vänder under denna tid situationen inom planeringen så att från att man tidigare enkelt uttryckt har passerat in vissa naturelement i den urbana massan så måste man nu passa in vissa bebyggelseelement i biosfären. Detta kräver ett strukturellt, dynamiskt tänkande för naturplaneringen och förutsätter att bakgrundsmodeller etableras.

Med hänsyn till den sociala modellen finnes det många delaspekter att lägga på denna. Det i studien kort berörda kopplingsmönstret till Harald Swedners modell "det goda samhället" visar vilket nära samband som föreligger mellan sociala mål och byggplanstekniska frågor. Att sådana kopplingar bör utbyggas torde vara uppenbart. Därtill kommer att hela resonemanget om 40-flocken öppnar för intressanta diskussioner mellan de sociala och byggnadsmässiga fackområdena, som vore av värde att genomföra.

Det saknas i det genomförda arbetet en ekonomisk modell. I ett vidare arbete bör det kompletteras med en sådan. Tar man 4 st 40-flockar - gruppen är omkring 2 barnstugor, 2 fritidshem, 1 ungdomshus och 1 pensionärshus - rör det sig om byggnader för omkring 15 miljoner kronor. (inkl. kontor, butik) med 160 personer (68 hh) placerade på (lätta systemet) ca 30 000 m² markyta (40 normala villatomter). Det är uppenbart att hela den ekonomiska bilden omkring en sådan bebyggelse kan bearbetas till att belysa de effekter som varierande

1. täthet
2. blandning
3. gemensamhetsanläggningar

kan ge. I anslutning till de tre bebyggelsemodellerna bör sådana ekonomiska belysningar kunna utgöra debattinlägg i den sociala diskussionen om byggandet.

Den pedagogiska uppläggnigen av materialet kan då göras som

1. en teoridel omfattande i princip det här redovisade materialet utökat med teoretiska bilder från alla de berörda områdena.
2. konkret generell del visande de tre bebyggelsemodellerna + 40-flocken något mera profilerad samt
3. några tillämpningsfall med t.ex. två scenarier där gruppernas realisering av tänkta bebyggelser i tänkta kommuner steg för steg beskrivs.

Med en sådan komplettering och profilering av materialet torde det kunna bli en användbar inspirationsmodell på flera nivåer i samhället.

BILAGAKONTAKTNÄTET första fasen

Landskapsarkitekt	Perry Sörensen	Lund
	Finn Vedel	
	Petersen	SBI Hørsholm
ark. byrå dir.	Ivar Eklöf	Planverket Stockholm
soc. Gunnel Swedner	Socialhögskolan	Lund
prof. Harald Swedner	Sociologiska Inst	Lund
soc. Anders Sjögren	Soc. förvaltn.	Landskrona
ark. Peter Rasmussen		København
journ. Kjeld Koplev		København
förf. Ingrid Sjöstrand		Stockholm
prof. Gunnar Karlsson	Inst. för byggnadsforskning	
ark. Anna Borelius	Bostadsstyrelsen	Stockholm
civ. ek. Steffen Gulmann		København
Kamr. Kjell Åke Erlandsson		HSB Landskrona

LITTERATURLISTA

Asplund Johan	"Undran inför samhället"
de Chardin Theilhard	"Fenomenal människa"
Huxley Julian	"Evolution"
Koestler Arthur	"Slumpens rötter"
Landqvist John	"Den skapande individen"
Piaget Jean	"Strukturalismen"
Sjöstrand Ingrid	"Samhem"
Weddington CH	"Vad är liv"
Sveriges Statistik	"Planverket"
Bostadens Grannskap	"Planverket"
Bostad och Verksamheten	"Planverket"

R46:1976

Denna rapport hänför sig till forskningsanslag 750199-4 från Statens råd för byggnadsforskning till Stiftelsen för Industriellt och Ekologiskt Byggeri, Landskrona.

**Distribution: Svensk Byggtjänst, Box 1403, 111 84 Stockholm
Grupp: samhällsplanering**

Pris: 31 kr + moms.